

כַּח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ

פרשת ויחי 28

מִצְרַיִם שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְחִי יַמִּי־יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲזִיו שִׁבְעַ
שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֶת שָׁנָה: כֹּט וַיִּקְרְבוּ יַמִּי־שִׁדְאֵל לְמוֹת
וַיִּקְרָא | לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָא מִצָּאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל־נָא
תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: ־ וְשִׁכַּבְתִּי עִם־אֲבֹתִי וְנִשְׁאֲתָנִי מִמִּצְרַיִם
וּקְבַרְתָּנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ:

28. Mısır Ülkesi'nde – Yaakov aslında, sadece kıtlık bitene kadar Mısır'da kalmayı planlamıştır. Ancak Tora burada, Tanrı'nın Yaakov'a, hayatının sonuna kadar Mısır'da kalmasını emrettiğini ima etmektedir. Zira Tanrı emretmemiş olsa Yaakov mutlaka Kenaan'a dönecektir (Abra-vanel).

Tora bu pasukta, “konakladı/geçici bir süre kaldı” [Vayagor] değil, özellikle “yaşadı” [Vayhi] kelimesini kullanmaktadır. Bu da, Yaakov'un Mısır'daki yaşamının niteliğini nasıl gördüğüne işaret etmektedir. Basit anlamla, Esav'ın nefreti, Lavan'ın hilekarlığı ve Yosef'in kaybıyla geçen çok zorlu ömrünün ardından, Yaakov en sonunda özlem duyduğu sükunet ve uyuma erişebilmiştir. Halk arasında söylendiği gibi: “Bir şeyin sonu iyiyse, bütünü iyidir” (Akedat).

“Atalar'ın yaptıkları, çocukları için birer işarettir” prensibiyle paralel olarak, Tora'nın ve doğruluğun sembolü olan Yaakov'un yaşamının son dönemi bizlere önemli bir ders vermektedir: Yahudiler Yaakov'un temsil ettiği ideallere bağlı kaldıkları sürece, varlıklarını sürgünde bile sürdürebilirler, hatta ilerleyip yükselebilirler.

Yaşadı – İbranice Vayhi. Bu sözcüğün sayısal karşılığı 34'tür. Yosef kardeşleri tarafından satıldığında 17 yaşındaydı. Yaakov Mısır'a geldikten ölümüne kadar 17 yıl yaşamıştır. Kısacası Yaakov'un Yosef'le geçirmiş olduğu toplam zaman 34 yıldır. Yaakov kendisini sadece bu yıllar boyunca gerçekten “yaşamış” saymıştır (Baal Aturim).

Toplam 147 yıla ulaştı – Tam çeviriyle “Yaakov'un günleri, hayatının yılları, 7 yıl ve 40 ve 100 yıl oldu”. Normalde Tora büyük sayıları önce verir (bkz. 23:1 açk., 25:7 açk.). Fakat Tora burada sırayı tersine çevirerek, küçük sayının “ha-

yatının yılları” ifadesine yakın olmasını sağlamıştır. Zira Yaakov, Paro kendisine kaç yaşında olduğunu sorduğu zaman, “Yaşamımın günleri oldukça az ve zor oldu. Babalarımın hayat içindeki yolculuklarında yaşadıkları kadar uzun yaşamadım” (47:9) cevabını vermişti. Dolayısıyla Tora, “hayatının yılları” sınıfına giren zamanın, küçük sayıda yılla ölçüldüğünü ima etmektedir (Baal Aturim).

Yaakov, 180 yıl yaşamış olan babası Yitshak'tan 33 yıl az yaşamıştır. Lavan putlarını soruşturduğu zaman, Yaakov kendinden emin bir tavırla “Tanrılarımı [herhangi birinin yanında] bulursan; [o kişi] yaşamam!” (31:32) cevabını vermiş ve putları alanın Rahel olduğunu bilmeden, onun yaşamının kısa kesilmesine sebep olmuştu. Fakat bundan kendisi de payını almıştır. Pasuktaki “Yaşamam” sözleri, İbranice **Lo Yihye**'dir. Bu sözcükler, “Yihye olmasın!” şeklinde de anlaşılabilir. Yihye sözcüğünün sayısal değeri de tam olarak 33'tür. Başka bir deyişle Yaakov, bu sözleriyle kendi hayatını da kısaltmış olmaktadır (Baal Aturim).

29. Anladığı zaman – Tam çeviriyle “Yisrael'in günleri ölüme yaklaştı”.

Bana iyilik yapmak istiyorsan – Tam çeviriyle, “Senin göziinde lütf buldıysam”, ya da “göziinde beğeni kazandıysam”. Ancak Yaakov'un bu sözleri burada tam anlamlarıyla kullanmadığı açıktır. Zira oğluna konuşmaktadır. Bu ifade, 18:3, 19:19, 30:27, 33:10, 33:15, 34:11, 39:4'te de geçmektedir ve yerine göre farklı şekillerde çevrilmiştir. Bu ifade bazı yerlerde hem deyim hem de asıl anlamıyla kullanılmış da olabilir (krş. Hirsch).

Elini uyluğumun altına yerleştir – Bu bir yemin işaretidir; bkz. 24:2. p. 31'de de söylendiği gibi,

Vayhi

[81. Yaakov'un son günleri]

²⁸ Yaakov, Mısır Ülkesi'nde 17 yıl yaşadı. Yaakov'un hayatı toplam 147 yıla ulaştı.

²⁹ Yisrael, ölümünün yaklaştığını anladığı zaman, oğlunu – Yosef'i – çağırttı ve ona “Bana iyilik yapmak istiyorsan, elini uyuluğumun altına yerleştir” dedi. “Bana şefkat ve doğrulukla davran ve lütfen beni Mısır'da gömme.” ³⁰ Babalarımınla birlikte yatayım. Beni Mısır'dan [dışarı] taşı ve onların mezarlarında göm”.

“Sözlerine uygun davranacağım”

“Kapalı” Bölüm

Her hafta okuduğumuz bölümlerin dışında, Tora içindeki irili ufaklı paragraflar da **Peraşa** olarak adlandırılır. İki çeşit **peraşa** vardır: [1] “**Peraşa Petuha** – Açık Peraşa”: Kendisinden önceki Peraşanın bittiği yerin bir alt satırından başlayan Peraşa. [2] “**Peraşa Setuma** – Kapalı Peraşa”: Kendisinden önceki Peraşanın bittiği satırda [yaklaşık 9 harflik] bir aralık verilerek başlayan Peraşa.

Ezra Asofer'in ilettiği gelenek uyarınca Vayhi peraşasının ilk paragrafı, bir önceki peraşadan bağımsız yeni bir peraşadır. Ancak yine aynı gelenek doğrultusunda, yukarıda tanımladığımız özellikler açısından bu peraşası bir istisnadır. Zira *Sefer-Tora*'da Vayhi peraşası ile önceki peraşası arasında 9 harflik bile bir boşluk yoktur; ve diğer peraşanın hemen bitiminde, bu peraşası doğrudan başlar. Bu yönüyle Vayhi peraşası, bütün Tora'da benzersizdir. Bu nedenle Raşi, Vayhi'yi “[tamamen] kapalı” olarak tanımlar ve bu istisnai durumu, elbette bir şeyler öğretme amaçlı olduğunu belirtir. Buna göre peraşası, Yaakov'un çocuklarının, o öldüğü zamanki ruh hallerini tanımlamaktadır: Bu dönemde Bene-Yisrael'in kalpleri, acı çekme beklentisi ve eli kulağında bekleyen esaretin umutsuzluğuyla “kapalıdır”. Yaakov'un ölümünden hemen sonra, *manevi* esaret başlamıştır. Oysa köleliğin fiziksel ve duygusal sancıları, tüm oğulları ölene kadar başlamayacaktır (*Tur*). “Kapalılık” konusunda başka bir neden: Yaakov, çocuklarına, Tarihin Sonu'nu – yani Bene-Yisrael'in tüm sürgünlerinin son bulacağı Maşiah dönemini açıklamak istemiş (49:1), ama Tanrı'nın buna izin vermemesi sonucu Yaakov'un peygambersel ilerigörüğü “kapalıdır”; ve bunu yapamamıştır (a.y. açık.; Raşi).

Hahamlarımız, *Torat Koanin* kitabında, Tora'daki boşlukların sebebini şöyle açıklarlar: Tanrı, bu boşluklar yoluyla, Moşe'nin – ve sonradan gelecek tüm Tora öğrencilerinin – biten peraşada yazılanlar üzerinde yoğunlaşmalarını istemiştir.

Peraşanın ardındaki boşluk onlar için bir işaret olacak, onlar da bu bölümde anlatılanları tekrar inceleyip, derinliğine anlayacaklardır. Bu açıdan, Vayhi'nin “kapalı” oluşu, Yaakov'un ölümünden sonra, çocuklarının bu olayın önemini anlama veya uygun bir sonuç çıkartabilme kapasitesinden yoksun kaldıklarını göstermektedir (Rabi Gedalya Schorr).

28-31. Yaakov'un Yosef'ten ricası. Ölümünün yaklaştığını hisseden Yaakov, güce sahip tek oğlu Yosef'e haber salar ve ondan, gömülmek üzere kendisini Erets-Yisrael'e, Hevron'daki Mahpela Mağarası'na götüreceğine dair yemin etmesini ister. Bu konuda ısrar etmesinin birkaç sebebi vardır: [a] Günün birinde Mısır toprağının üstten belirli bir miktarının bitlere dönüşeceğini bilmektedir (Şemot 8:12). Mısır'da gömülse bu bitlerin hepsi vücudunun etrafında kümelenecektir. [b] İleride “**Tehiyat Ametim** – Ölülerin Dirilişi” gerçekleşeceği zaman, Erets-Yisrael'in dışında gömülenlerin vücutları, ancak toprak altından Erets-Yisrael'e kadar yuvarlandıktan sonra yeryüzüne çıkacaktır ve Yaakov buna maruz kalmak istememiştir. [c] Yaakov, Mısırlılar'ın, kendi mezarını putlara tapılan bir yer haline getirmelerini istememiştir (Raşi).

Yaakov ayrıca, çocuklarına, başka bir ülkede ne kadar başarılı olunursa olunsun, Bene-Yisrael'in gerçek mirasının sadece Erets-Yisrael olduğu prensibini aşılacak istemiştir. Ailesi “Mısır'da mülk edinmiş”, ya da “Mısır toprakları tarafından tutulmuştur” (bkz. p. 27 açık.). Bene-Yisrael, özellikle yeni nesille birlikte Mısır'ı kendi vatanlarıymış gibi görmeye başlamışlardır. Bu yüzden, bu prensip özellikle önem taşımaktadır. Bene-Yisrael bu halde [*Meşeh Hohma*'nın asimile olmuş 19. yy Yahudileri ile ilgili olarak “Berlin'i Yeruşalayim'in yerinde tutuyorlar” şeklindeki eleştirisi gibi], kısa bir süre sonra Nil'i, Yarden Nehri'nin yerinde tutabilirlerdi. Bu nedenle, Yaakov'un, Mısır'ın onların gerçek vatanı olmadığını vurgulaması son derece önemlidir (Rabi Munk).

וַיֹּאמֶר

הַשִּׁבְעָה לִּי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה: פ
 א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה 1
 וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: ב וַיִּגֵּד 2
 לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָנִךְ יוֹסֵף בָּא אֵלַיךָ וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל 3
 וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי 4
 נְרָאָה־אֵלַי בָּלוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְרָךְ אֹתִי: ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּנִי 5
 מִפָּרְךְ וְהִרְבִּיתִךְ וַנִּתְתִּיךָ לְקַחֵל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ 6
 הַזֹּאת לְזִרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אַחֲזַת עוֹלָם: ה וְעַתָּה שְׁנֵי־בָנֶיךָ 7
 הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־בָּאִי אֵלַיךָ מִצְרַיִמָּה לִי־הֵם 8
 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ־לִי: ו וּמוֹלִדְתֶּךָ 9
 אֲשֶׁר־הוֹלִדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ
 בְּנֵחֶלְתָם:

birinin iki kabileye ayrılacağı sonucuna varmıştır. İşte şimdi, bu *berahayı* Yosef'e vermek üzeredir (*Pesikta Rabati*'den alıntı yapan Raşi).

Her kabilenin payına düşecek olan toprakların genişliği.

Talmud'da (*Bava Batra* 121b) Menaşe ve Efrayim'in yeni statülerinin, Erets-Yisrael'de ne kadar toprağa sahip olacakları konusunu etkileyip etkilemediği hakkında bir fikir ayrılığı söz konusudur. Bu iki farklı görüş Raşi ve Ramban tarafından ele alınmaktadır. Yaakov'un armağanı sonucunda, her ikisinin ayrı bir kabile adı taşıyacağı, kendilerine ait özel birer bayrakları olacağı ve Erets-Yisrael ile ilgili – kimin düzlüklerde veya dağlarda, kuzeyde veya güneyde vs... yaşayacağına dair – belirlemede “ayrı ayrı kura çekecekleri” konusunda herkes hemfikir. Fikir ayrılığı şu konulardadır:

Raşi'ye göre, Erets-Yisrael, 12 farklı bölgeye ayrılacağı halde, bu bölgeler eşit büyüklükte olmayacaktı. Bir kabilenin toprak büyüklüğü nüfusuna bağlı olacak, hakkı olan her Yahudi, eşit miktarda toprak alacaktı. Böylece, örneğin

80,000 kişilik bir kabile, 40,000 kişilik bir kabilenin iki katı kadar toprağa sahip olacaktı. Bunun bir sonucu olarak, Yosef'in çocukları, ister tek ister iki kabile olsunlar, sonuçta alacakları toprak miktarı toplamda aynı kalacaktı. Çekilecek kuranın amacı ise, sadece toprakların yerini belirlemek olacaktı.

Ramban'a göre ise, her 12 kabile de eşit büyüklükte toprak almış, sonradan bu topraklar, kabile üyeleri arasında bölüşülmüştür. Bunun sonucunda, ister büyük ister küçük olsun, tüm kabileler eşit pay almışlar, fakat büyük ve kalabalık bir kabilenin mensupları, küçük bir kabiledaki kuzenlerine göre daha az paya sahip olmuşlardır. Böylece, Menaşe ve Efrayim, diğer kabilelerle aynı büyüklükte toprak aldığından, Yosef'in kabileleri toplamda iki parça toprak almıştır.

Yukarıdakiler, Tora metninin derin incelemesine dayalı, aslında çok daha karmaşık olan görüşlerin kısa birer özetidir.

³¹ “Bana yemin et”.

[Yosef, Yaakov’a] Yemin etti ve Yisrael yatağın başucuna doğru eğildi.

48

¹ Bundan kısa bir süre sonra, [birisi] Yosef’e “Baban rahatsız” dedi. [Yosef, babasına giderken] Yanına iki oğlunu, Menşe’yi ve Efrayim’i aldı. ² Yaakov’a “Oğlum Yosef sana geldi” diye bildirilince, Yisrael gücünü topladı ve yatağında dik oturdu.

³ Yaakov Yosef’e, “Her-Şeye-Kadir-Tanrı, bir keresinde, Kenaan Ülkesi’ndeki Luz’da bana görünmüş ve beni mübarek kılmıştı” dedi. ⁴ “Bana ‘Seni verimli kılıp çoğaltacağım. Seni halklar topluluğu haline getireceğim ve bu ülkeyi ardından gelecek olan nesline ebedi bir mülk olarak vereceğim’ demişti.

⁵ “Şimdi; Mısır’a, sana gelişimden önce, Mısır Ülkesi’nde sana doğan iki oğlum, benimdirler. Efrayim ve Menşe, tıpkı Reuven ve Şimon gibi, benim sayılacaklar. ⁶ Fakat onların ardından çocuğun doğarsa, onlar senin sayılacaklar ve miraslarını [büyük] kardeşlerinin paylarından alacaklar.

Yaakov burada, basit bir onayla yetinmemiş, yeminde ısrar etmiştir. Ama bu, Yosef’e güvenmediğini göstermekte değildir. Yaakov, Mısır dışında gömülme konusunda izin alınması gerekeceği zaman doğabilecek politik sorunları gerçekçi bir biçimde değerlendirmiştir. Ne de olsa Paro bu hareketi, Yosef ve ailesini cömertçe ağırladığı ülkesine karşı bir hakaret olarak algılayabilecek ve bu ricanın Yisrael’in Mısır’a bağlı olmadığını gösterdiği sonucuna varabilecektir. Diğer yandan Yosef’in babasına “yemin etmesi” durumunda, Paro olasılıkla, buna engel olmanın uygunsuz olabileceğini düşünecektir. Gerçekten de Paro, Yosef’e bu konuda izin verdiği zaman, bu izinde Yosef’in ettiği yeminin etkili olduğunu ima etmiştir (bkz. 50:6; Ramban; Sforino).

Şefkat ve doğrulukla – İbranice *Hesed VeEmet*. Ya da “iyilik ve gerçekle”. Bir ölüye yapılan iyilik, “*Hesed Şel Emet – Doğruluktan Kaynaklanan [ya da Gerçek] İyilik*”tir. Zira karşılığı hiçbir zaman alınamayacaktır (Raşi).

31. Yatağın başucuna doğru eğildi – Ya da “Yatakta bulunduğu yerden [Yosef’e doğru] eğildi” (Raşbam), ya da “Asasına dayanarak eğildi” (Şemuel ben Hofni Gaon; *Septuaginta*). Bkz. 37:10 (*Lekah Tov*).

Deyim şöyle der: “*Tilkinin [üstünlük] vaktiyse, ona doğru eğil*” (Raşi). Normalde, bir baba için oğlunun önünde eğilmek uygun değildir; fakat bu örnekte Yosef bir yöneticidir ve Yaakov’un eğilmesi aslında bir yöneticiye yöneliktir. Minnettarlığını gösterme gereği duymasının sebebi, yukarıda belirtildiği gibi, ricasını yerine getirmesi halinde, Yosef’in Paro’nun tepkisine maruz kalabileceğini görmüş olmasıdır. Yosef’in bunu kabul etmesi, bu tepkiyi göze aldığını göstermektedir.

Başka bir açıklamaya göre, Yaakov’un yatağın başucuna doğru eğilmesinin amacı, Tanrı’ya olan şükranını belirtmektir. Zira *Şehina*, bir hastanın yatağının başucunda bekler (Raşi).

48.

1-7. Yaakov’un hastalığı ve Yosef’in Behorluk hakkını alması. Yosef, Goşen’den döndükten kısa bir süre sonra Yaakov hastalanır. Yosef bunu öğrendiği zaman, iki oğlunu Yaakov’dan *beraha* almaları için kendisine getirir (47:29, Ramban o.a.). Yaakov’un, Yosef’in oğullarına verdiği bu *beraha*, Yahudi Ulusu’nun genel yapısındaki büyük bir değişimi de içermektedir. Zira Yaakov, Menşe ve Efrayim’i kendi oğulları statüsüne yükseltmiş, onları evlat edinmiştir. Bu şekilde, Erets-Yisrael’deki paylaşım, Yosef, diğer kardeşlere göre iki kat pay almış olmaktadır. Bu, Yaakov’un Behorluk statüsünü Reuven kabilesinden alarak, Yosef’e aktardığını göstermektedir.

1. [Birisi] – Bir görüşe göre bu, Tora öğrenmek üzere vaktini Yaakov’un yanında geçirmeyi adet edinmiş olan Efrayim’dir (Raşi).

4. Halklar topluluğu – Yaakov, Menşe ve Efrayim’i, kabilelerin listesine eklemeye neden karar verdiğini açıklamaktadır. 20 yılını birlikte geçirdiği Lavan’ın yanından Erets-Yisrael’e döndüğünde, Yaakov’un 11 oğlu vardı. O zaman Tanrı onu kutsayarak, ondan “*bir ulus ve uluslar topluluğu*”nun geleceğini söylemişti (35:11, 35:12). Bu sözler, Yaakov’un başka çocuklarının da olacağını göstermekteydi; zira her kabile kendi içinde bir ulus olarak kabul edilir. “Ulus” sözü, Binyamin’in doğmasıyla yerine gelmiştir. “*Uluslar topluluğu*” ifadesi ise en az iki kabileyi daha ima etmektedir. Binyamin’dan sonra başka oğlu olmadığı için de, Yaakov, mevcut oğullarından

7 וַיֹּאנִי | בְּבֹאִי מִפְּזֹן מִתָּהּ עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֵרֶת-אֶרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהּ שָׁם בְּדֶרֶךְ
 8 אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם: ה וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר
 9 מִי-אַלֶּה: ט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי
 10 אֱלֹהִים בָּזָה וַיֹּאמֶר קָח־סָנָא אֵלַי וְאֶבְרַכֶּם: שֵׁנִי י וַעֲיָנִי
 יִשְׂרָאֵל כְּבֹדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֲלָיו וַיִּשָּׁק
 11 לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם: יא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא
 12 פָּלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעֲךָ: יב וַיּוֹצֵא
 13 יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכְיוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְסֵי אֲרָצָה: יג וַיִּקַּח יוֹסֵף
 אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת-אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה
 14 בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיְמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֲלָיו: יד וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
 אֶת-יָמִינוֹ וַיִּשֶׁת עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת-שִׁמְאֵלוֹ
 עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂכֵל אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הֵבְכֹר:

Yosef ise, çocuklarının kutsal ve geçerli bir evliliğin ürünleri olduğunu belirtir (bkz. s.a.). İleride onların soyundan bazı kötü kişiler çıkacaksa bile, onların da tıpkı Yaakov'un diğer oğulları gibi *beraha* almaya layık olduklarına dair güvence verir.

Or *Ahayim* şu açıklamayı yapar: *Şehina*, sadece mutluluğun var olduğu yerde barınır. Bu açıdan, Yaakov'un sorusunun sebebi, vermek üzere olduğu *berahaya* başlamadan önce, torunları hakkında olumlu bazı veriler almaktır. Bu şekilde, mutluluğu artacak ve vereceği *beraha* daha kuvvetli olacaktır. Bu, p. 9 ve p. 10'daki şefkatli söz ve hareketlerin nedenini açıklamaktadır.

9. Bana burada vermiş olduğu – Ya da “*bana bununla vermiş olduğu*”. Yosef, evliliğinin geçerli olduğunu ispatlamak için bir “*Ketuba* – *Evlilik Belgesi*” çıkarıp Yaakov'a göstermiş, Yaakov da rahatlayarak Efrayim ve Menashe'ye *beraha* vermeye koyulmuştur (bkz. ö.a.; Raşi).

12. [Babasının] kucağından – *Sehel Tov*; *Sforno*. Ya da “[Kendi] Dizlerinin arasından” (Radak;

Hirsch; krş. *Lekah Tov*; Şemuel ben Hofni Gaon).

13. Geleneksel olarak, bir kişi, bir başkasına *beraha* verirken elini onun başına yerleştirir. Sağ el manevi önceliğe sahiptir ve mitsvaları yerine getirmek için daima tercih edilir. İki oğulun da aynı anda kutsanmasını gerektiren bu örnekte, Yaakov'un sağ elini Behor olan Menashe'nin, sol elini de Efrayim'in başına yerleştirmesi gerekmektedir. Bu sebeple Yosef Efrayim'i, Yaakov'un solu-na bakacak şekilde kendi sağ tarafına almıştır. Fakat, Rabi David Feinstein'in de gözlemlediği gibi, Yosef “kendi sağ tarafında” Efrayim'i tutmakla, farkında olmadan Efrayim'in üstünlüğünü onaylamıştır.

14. Menashe Behor olmasına karşın – İbn Ezra. Ya da “*Menashe Behor olduğu için [Yisrael'in sağında]ydı. Bu sebeple Yisrael, sağ elini Efrayim'in başına yerleştirebilmek için] ellerini çaprazlamak durumunda kaldı*” (Raşi).

⁷ “Ben ise – Padan Aram’dan gelişimde, Kenaan Ülkesi’nde, Efrat’a henüz kısa bir mesafe kalmışken, Rahel aniden öldü. Onu orada, Efrat (Bet-Lehem) yolunda gömdüm”.

⁸ Yisrael, Yosef’in oğullarını görünce “Bunlar kim?” diye sordu.

⁹ Yosef babasına “Onlar, Tanrı’nın bana burada vermiş olduğu oğullarımdır” dedi.

“Onları bana getir lütfen” dedi [Yaakov]. “Onları mübarek kılayım”.

¹⁰ Yisrael’in gözleri, yaşlılıktan dolayı ağırlaşmıştı ve göremiyordu. [Yosef, oğullarını] Ona yaklaştırdığı zaman, [Yisrael] onları öpüp kucakladı.

¹¹ Yisrael, Yosef’e “Yüzünü görmeyi ummuyordum bile” dedi. “Ama işte, Tanrı bana senin çocuklarını bile gösterdi”.

¹² Yosef onları, [babasının] kucağından aldı ve yüz üstü yere eğildi.

¹³ Yosef sonra ikisini – Efrayim’i kendi sağına (Yisrael’in soluna); Menafe’yi de kendi soluna (Yisrael’in sağına) – aldı ve ona [babasına] yaklaştı. ¹⁴ Yisrael sağ elini uzattı ve küçük oğul [olmasına rağmen] Efrayim’in başına, sol elini ise Menafe’nin başına koydu. Menafe Behor olmasına karşın, [Yisrael] ellerini [bilinçli olarak] çaprazlamıştı.

7. Padan Aram’dan gelişimde – Raşi bu cümleyi, Yaakov’un Kenaan’da gömülme ricasıyla bağlantılı görür. Padan Aram’dan geri gelirken, Hebron’dan çok da uzak olmayan bir yerde ölen Rahel’i (35:16-19) Mahpela Mağarası’na gömmemişken, Yaakov buraya kendisinin gömülmesini – hem de Rahel’in oğlu olan Yosef’ten – nasıl isteyebilmektedir? Buna hakkı var mıdır? Görünüşe göre Yaakov, Yosef’in bu durumdan dolayı bir tür burukluk duyduğunu sezmış ve Rahel’i neden Bet-Lehem’de gömdüğünü açıklamak için bu anı fırsat bilmiştir: Rahel, Bet-Lehem’e çok yakın bir mesafede öldüğü halde, Yaakov’a onu yolun kenarına gömmesini Tanrı emretmiştir. Böylece, Babil imparatoru Nevukadnetsar’ın başkomutanı Nevuzaradan (bkz. Melahim II 25:8 v.d.), I. Bet-Amikdaş’ı yıkıp Bene-Yisrael’i sürdüğünde, Rahel Yahudiler’e bir çeşit yardımda bulunabilecektir. Yahudiler, Bet-Lehem yolundan aç, sefil ve yorgun bir halde geçtikleri zaman, Rahel’in ruhu mezarına gelmiş ve ağlayıp, Tanrı’nın merhametini Bene-Yisrael’in üstüne çekmek için dua etmiş, Tanrı da Rahel’in yakarışını duymuştur. Peygamberin dediği gibi (Yirmeyau 31:15-18): “Yükseklerde bir ses duyuldu; acı dolu bir ağlayış – Rahel çocukları için ağlıyor... Tanrı şöyle dedi: Sesini ağlayıştan uzak tut, gözlerini de yasta – çünkü çalışmanın karşılığı var ... [çocukların] düşman ülkesinden dönecek!” (Raşi).

Bir zamanlar yolun kenarında yalnız bir anıtken, şimdi genişlemiş olan Bet-Lehem’in içinde yer alan “Anne Rahel”in mezarı, bugün bile, Yahudiler’in gelip, kişisel veya ulusal sorunlar sebebiyle sıkıntı içinde olan kalplerini rahatlattıkları bir dua mekanıdır.

Aniden – Yukarıdaki açıklama, Yaakov’un

Rahel’i Mahpela Mağarası’na gömmemesinin derin sebebidir. Fakat pasuğun basit anlamı, Yaakov’un, Rahel’i Hebron’da gömmemesinin sebebinin, onun ani ölümü olduğu şeklindedir. Onu hemen, Efrat’ta gömmüştür (İbn Ezra). Tam çeviriyle “üzerimde”.

8-21. Menafe ve Efrayim’in aldıkları berahalar. Yaakov, şimdi özel berahalarını Yosef’in oğullarına vermeye hazırlanmaktadır. Tora’nın p. 15’te belirttiği gibi, bu Yosef için de bir berahadır. Zira Mısır’da olmasına karşın manevi bütünlüğe erişme konusundaki başarısının en önemli kanıtı, oğullarının, yabancı topraklarda doğdukları halde Tanrı’nın Ulusu’nda böylesine yüksek bir konumu hak etmiş olmalarıdır. Yaakov’un verdiği berahalar Yosef’i şaşırtan bir özelliğe de sahiptir: Yaakov, daha genç olan Efrayim’e öncelik tanımakta, bu davranışını ise, iki torununun da büyüklüğe ulaşacağını, fakat Efrayim’in daha da büyük olacağını belirterek açıklamaktadır.

8-9. Bunlar kim? – Birçok otorite, kör olmasına karşın (p. 10), Yaakov’un şekilleri ana hatlarıyla halen algılayabildiğini belirtir. Bu noktada da, Yaakov karşısında iki genç adam görmüş, fakat kim olduklarını anlayamamıştır.

Midraş’ı takiben, Raşi, Yaakov’un çocuklara beraha vermek istediğini, fakat peygambersel bir öngörüyle onların soyundan kötü kralların – Efrayim’in soyundan Yarovam ve Ahav’ın; Menafe’nin soyundan da Yeu ve oğullarının – geleceğini “gördüğü” için, *Ruah Akodeş*’in bir anda kendisini terk ettiğini belirtir. Bu beklenmedik durum karşısında Yaakov bir terslik olduğunu anlar ve şok olmuş bir şekilde Yosef’e sorar: “Görünüşe göre bu karşımdakiler benden beraha almaya layık değiller. Öyleyse bunlar kim?”

טו ויברך

אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכּוּ אֲבֹתֵי לְפָנָיו
אֲבָרְכֶם וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים הָרַעְיָה אֹתִי מַעֲוֹדִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה:
טז הַמֶּלֶאךָּ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֶךְ אֶת־הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא
בְּהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחָק וַיֵּדְגּוּ לְרֹב בְּקֶרֶב
17 הָאָרֶץ: שְׁלִישִׁי יוֹ וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יַדְיָמִינוּ
עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמָךְ יַד־אָבִיו לְהִסִּיר אֹתָהּ
18 מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה: יח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו
19 לֹא־כֵן אָבִי כִי־יִהְיֶה הַבְּכֹר שִׁים יְמִינִךָ עַל־רֹאשׁוֹ: יט וַיִּמָּאֵן
אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי בְּנִי יִדְעָתִי גַם־הוּא יִהְיֶה־לָּעַם וְגַם־הוּא
יִגְדֹּל וְאוֹלָם אֶתִּיו הַקָּטָן יִגְדֹּל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה
מִלֵּא־הַגּוֹיִם:

meyi tercih ediyor olmasının altında yeterince iyi bir nedenin bulunduğunu ima etmektedir.

Aamek Davar, Efrayim'in öncelikli itibarının Yaakov'un verdiği *berahanın sonucunda* oluşmuş olmadığını açıklar. Aksine, Efrayim'in mevcut yüksek düzeyi bu *berahayı* almasının gerekliliğinin *nedenidir*. Bu şekilde düzeyini daha da ileriye götürebilecektir. Özel insanların, görevlerini başarıyla yürütmeleri için *berahaya* ihtiyaçları vardır. Efrayim'in büyüklüğünün kaynağı Yaakov'un verdiği *beraha* değil, onun yetiştiriliş tarzıdır. Zira Efrayim, Tora öğrenmek üzere vaktini Yaakov'la geçirmiştir (bkz. p. 1 açık.). Menashe ise Yosef'e ülke yönetiminde yardım etmiştir. Bu nedenle, Efrayim'in Tora çalışmalarında ulaştığı başarı, ilk duayı almasını sağlamıştır.

Bu durum, Yisahar ve Zevulun kabilelerine verilen *berahalarla* çelişki içindedir. Yisahar kabilesi, Tora çalışmalarında gelişmişken, Zevulun kabilesi ticaretle uğraşırdı. Fakat orada Yaakov önceliği Zevulun'a vermiştir (49:13). Bunun sebebi, Yisahar'ın, Tora öğrenimindeki gelişimini, Zevulun'un onu maddi açıdan desteklemesine borçlu olmasıdır.

Soyu uluslar arasında ünlenecek – Tam çeviriyle “*Soyu[num üni] ulusları dolduracak*” ya

da “[ünleriyle] dünyayı kaplayacak uluslar haline gelecek” (Raşi; Radak). Alternatif olarak “*Soyu tamamen bağımsız uluslar haline gelecek*” (Saadya Gaon); “*ünlü uluslar haline gelecek*”; “*sayıca çok fazla ulus haline gelecek*” (*Targum Yonatan*; İbn Ezra); “*ulusları yönetecek*” (*Targum Onkelos*). Tüm bu ihtimallerin ima ettiği kişi, Efrayim kabilesinden gelen ve Erets-Yisrael'i ele geçiren kişi olan Yeşua'dır (Raşi; bkz. Yeşua kitabı).

¹⁵ [Yaakov] Yosef'i mübarek kıldı ve şöyle dedi: "Ey, babalarımın – Avraam ve Yitshak'ın – Önü'nde gittikleri Tanrı! Ey, kendimi bildiğim andan bugüne kadar bana çobanlık eden Tanrı!

¹⁶ Beni tüm kötülüklerden kurtaran melek, bu çocukları mübarek kılsın. Hem benim ismim, hem de babalarım Avraam ve Yitshak'ın isimleri, onlarla anılsın. Ve yeryüzünde balıklar gibi çoğalsınlar".

¹⁷ Yosef, babasının, sağ elini Efrayim'in başına koyduğunu görmüştü. Bundan hoşlanmadı. Babasının elini, Efrayim'in başından kaldırıp Menashe'nin başına geçirmeye çalıştı.

¹⁸ "Böyle değil baba" dedi Yosef babasına. "Çünkü **Behor** olan diğeridir. Sağ elini onun başına koy".¹⁹ Ancak babası reddederek "Biliyorum oğlum, biliyorum" dedi. "[**Behor** olan –] O da bir halk haline gelecek. O da büyüklük elde edecek. Ancak küçük kardeşi ondan daha büyük olacak ve soyu uluslar arasında ünlenecek".

15. Ey, babalarımın... – Raşi; Abravanel. p. 15 ve 16 için alternatif çeviri: "Babalarımın – Avraam ve Yitshak'ın – Önü'nde gittikleri Tanrı, kendimi bildiğim andan bugüne kadar, beni her türlü kötülükten kurtaran bir melek göndermek suretiyle bana çobanlık eden Tanrı'dır. [Aynı Tanrı] Bu çocukları mübarek kılsın; [bu sayede, çocuklar] hem benim ismimi hem de babalarım Avraam ve Yitshak'ın isimlerini taşıyacaklar ve ülke içinde balıklar gibi çoğalsınlar" (Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon). Bir açıklamaya göre buradaki "Melek", Şehina'yı simgelemektedir (Şemuel ben Hofni Gaon; Ralbag; Aktav Veakabala).

Babalarımın ... Önü'nden gittiği Tanrı – "Avraam ve Yitshak'ın tüm kalpleri ve tüm hareketleriyle hizmet ettiği Tanrı" (Radak).

Midraş, Atalar'ın, "Tanrı'nın önünde yürümesi" ile ilgili iki benzetmeye yer verir. Rabi Yohanan, onları çobanın önünde yürüten koyunlara benzetir. Bu da insanların mutlak varlığının tamamen Tanrı'ya bağlı olduğunu göstermektedir. Reş Lakış ise Atalar'ı, halkın, bir prensin önünden yürüyen ileri gelenlerine benzetir. Burada vurgulanan özellik, Atalar'ın, yaptıkları her şeyde Tanrı'yı onurlandırmayı amaçlamalarıdır (Yafe Toar).

16. Melek – Burada Yaakov'un Tanrı'dan istediği, şu ana kadar kendisini kötülüklerden kurtarmak üzere görevlendirilen meleğin, Menashe ve Efrayim'in korunması için de görevlendirilmesidir. Ana metindeki çevirimiz, meleğin "mübarek kılma" izninin doğrudan Tanrı'dan çıkacağını ima etmektedir. Benzer şekilde, p. 15'te verdiğimiz alternatif çeviriye göre de mübarek kılan Bizzat Tanrı'dır.

Ve aynı açıklamada belirtildiği üzere eğer "Melek" Şehina'yı singeliyorsa (bkz. p.15 ačk.) berahanın kaynağı yine Tanrı'dır. Kısacası, meleklerin Tanrı'nın elçileri olmaktan başka güçleri olmadığı açıktır. Birçok çeviri, burada yapılan duanın meleğe yönelik, "kendi inisiyatifıyla" beraha

verecek olanın da melek olduğu izlenimini vermektedir. Ancak bu elbette doğru değildir.

Yaakov'un, "çobanlık eden", "kurtaran" sözleriyle "şimdiki zaman" kullanarak konuşması, Yaakov'un Tanrı'ya yönelik inancına işaret eder. Yaakov için, Tanrı'nın Kutsal Varlığı daima şimdiki zamanda vardır; her zaman insanın yanındadır; daima merhametlidir. Tanrı'nın sevgisi tükenmezdir ve geçmiş ya da gelecekle sınırlı değildir; "her an" mevcuttur (Rabi Munk).

Hem benim ismim, hem de babalarım Avraam ve Yitshak'ın isimleri onlarla anılsın – "Onların isimleri Atalar'ın isimleriyle bağdaştırılmaya layık olsun" (Raşi). Yaakov, önce kendi isminden bahsederek, "Öylesine erdemli olsunlar ki, sadece ben değil, görkemli babalarım bile onlarla gurur duysun" imasında bulunmuştur (Rabi David Feinstein).

Bir kişi, takdir edilecek davranışlarda bulunduğu zaman, insanlar genelde onu erdemli atalarıyla özdeşleştirirler. Benzer şekilde kötü hareketler yaparsa, insanlar bunu da atalarının kötülüğüne bağlarlar. Bu açıdan Yaakov'un dileği, insanların Menashe ve Efrayim kabilelerini Atalar'la bağdaştırırken, bunu, onlarda gördükleri erdem sebebiyle yapmalarıdır (Sforno). Benzer şekilde, Yaakov, Korah ve yandaşlarıyla bağdaştırılmamak için de dua etmiştir (bkz. 49:6 ačk.; Bamidbar 16:1 ačk.).

Balıklar gibi çoğalsınlar – "Verimli, çoğalan ve [insanlardan uzak, sakin bir hayat sürdürdükleri için (Talmud – Berahot 20a)] nazardan etkilenmeyen balıklar gibi olsunlar" (Raşi). Talmud'a göre (a.y.), Yosef gözlerini Potifar'ın karısının girişimlerinden uzak tutmakla, nazara karşı bağımsızlık kazanmasını sağlayan bir berahaya layık olmuştur.

19. Biliyorum oğlum, biliyorum – "Onun Behor olduğu bilgim dahilinde" (Raşi). Midraş'a göre, Yaakov'un bu ifadede tekrara yer vermesinin amacı, Yosef'e, onun bilmediği birçok şeyin farkında olduğunu, dolayısıyla esas berahayı Efrayim'e ver-

כּוֹיְבְרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹךְ בֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל 20
 לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁם אֶת־אַפְרַיִם
 לִפְנֵי מְנַשֶּׁה: כֹּא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִי מֵת 21
 וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשְׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:
 כֹּב וְאֲנִי נֹתַתִּי לְךָ שָׂכָם אֶחָד עַל־אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיָּד 22
 הָאִמּוֹרִי בַּחֲרָבִי וּבִקְשָׁתִּי: פ

halkı – Emoriler – bir araya toplanıp Yaakov’un ailesine saldırmışlardır. Bunun üzerine Yaakov gerçekten de silahlarını kuşanıp zorlu bir savaşa girmiş ve gerçekleşen mucize sonucu bu mücadeleden zaferle ayrılmıştır (*Targum Yonatan*; *Midraş – Bereşit Raba* 97; krş. *Sefer Ayovelot* 34; *Tsavaat Yeuda* 3; *Sefer Ayaşar* s.98 v.d.; *Midraş Vayisu*; *Meam Loetz*). Bu durumda, pasukta geçen “kılıcımla ve yayımla” sözleri, doğrudan anlamlarıyla anlaşılmalıdır (Raşi). Başka otoritelere göre ise bu ifade, özellikle Şehem’deki katliamı kast etmektedir (Şemuel ben Hofni Gaon; İbn Ezra).

Yaakov’un **Şehem** sözcüğü ile, *ek bir payı* kastettiği görüşüne göre ise, Yaakov bu şekilde – çabaları sonucu Esav’dan almayı başardığı – Behorluk hakkını, Yosef’e verdiğini vurgulamaktadır.

Esav’dan burada “Emori” şeklinde bahsedilmesine, Raşi iki açıklama getirir: Birincisine göre Esav, ahlaksız yaşantılarıyla bilinen Emoriler’in tarzını benimsediği için bu şekilde adlandırılmaktadır. İkinci açıklamaya göre Esav babasını “ağzının sözleriyle [**EMoRi** sözcüğüyle bağlantılı olan **İMRe Piv**] avladığı” (bkz. 25:28 açk.) için bu ünvanla anılmaktadır.

Bu durumda, Yaakov’un Esav’dan Behorluk hakkını alırken kullandığı “kılıcı ve yayı”, figüratif anlamdadır ve *manevi* silahları ifade etmektedir. Nitekim başka otoriteler bu sözcükleri “*duam ve yakarışım*” şeklinde çevirirler (*Targum Onkelos*; *Mehilta*, *Beşalah* 2; Raşi). Bu görüşün bir alt bileşenine göre “kılıç” keskin zekayı, “yay” ise, yalvaran bir kişinin duasını simgesel olarak Tanrı’ya kadar ulaştıran yakarışı temsil etmektedir (Raşi).

Başka bir görüş, *Tsadikler*’in dualarının “kılıç gibi” olduğunu hatırlatır. Zira bu dualar, Yukarısı

ile Aşağısı arasındaki manevi engelleri “delip geçme” gücündedir. Bu dualar aynı zamanda “yay gibi”dirler de. Çünkü tıpkı bir okun hız, güç ve menzilin yaygın gerginliğine bağlı olması gibi, duanın etkisi de, eden kişinin yoğun konsantrasyonu ve samimiyetine bağlıdır (*Gur Arye*).

Bu benzetmelerin kullanımı, *Tsadikler*’in başka bir özelliğini de ortaya koymaktadır. Onlar için gerçek güç, silahlara, donanım ve fiziksel kuvvete değil, manevi güce bağlıdır. David Ameleh’in dediği gibi, “*Bazıları savaş arabalarına, bazıları da atlarına [güvenirler]; biz ise Tanrımız’ın İsmi ile dua ediyoruz. Onlar tökezleyip düştüler; biz ise kalkıyor, yükseliyor ve güçleniyoruz*” (Teilim 20:8-9).

²⁰ [Yaakov] O gün onları şöyle mübarek kıldı: “[Gelecekte, tüm Bene-] Yisrael seninle mübarek kılacak ve ‘Tanrı seni Efrayim ve Menase gibi yapısın’ diyecek”. [Böylece Yisrael, yine bilinçli olarak] Efrayim’i, Menase’nin önüne koydu.

²¹ Yisrael, Yosef’e “Bak; ben ölmek üzereyim” dedi. “Tanrı sizinle olacak ve sizi babalarımızın topraklarına geri getirecektir. ²² Ve ben sana, kardeşlerinin paylaşımından ayrı olarak, Emori’nin elinden, kılıcımla ve yayımla almış olduğum Şehem’i veriyorum”.

20. O gün onları şöyle mübarek kıldı – Bu ifadenin, “bir Yahudi anababa, çocuklarını mübarek kılmak istediği her gün, onları şöyle mübarek kılacak” anlamına geldiği sonucuna varılabilir. Tarih boyunca her dönemde, bir anababa, çocuklarına *beraha* verirken Yaakov’un *berahasındaki* sözleri kullanacaklardır.

Targum Yonatan ise, bu ifadenin yeni doğan bir çocuğun sünnet olduğu günü belirttiğini açıklar. Nitekim birçok Sefarad cemaati, Berit-Mila töreninde bu *berahayı* okur. Birçok ailede, Şabat akşamları Kuduş’tan sonra oğulları “Tanrı seni Efrayim ve Menase gibi yapısın” sözleriyle mübarek kılmak gelenekleşmiştir [Kızlar ise “Tanrı seni Sara, Rivka, Rahel ve Lea gibi yapısın” sözleriyle mübarek kılınırlar].

Yisrael seninle mübarek kılacak – Bkz. ö.a. Yaakov, tüm zamanlardaki Yahudi anababaların, Yosef’i, “Yaakov’un çocukları olmamalarına karşın birer kabile atası olma statüsüne yüksektirilmiş olan çocukların babası” olarak hatırlayacaklarına dair güvence vermektedir.

Evli çiftler kendi çocuklarının da bunun gibi yüksek düzeylere erişmesini istedikleri için, çocuklarını buna uygun şekilde mübarek kılacaklardır. Efrayim ve Menase’nin gelecek nesillere örnek gösterilmelerinin bir başka sebebi de, Mısır kültürünün bir yandan saldırgan bir yandan da baştan çıkarıcı etkisine karşın Yahudiliklerini koruyabilmiş olmalarıdır. Yahudi anababaların, özellikle de sürgündeyken, atalarının mirasına çocuklarının da aynı düzeyde bağlılık göstermelerini ummak için çok nedenleri vardır.

Efrayim ve Menase’yi özel kılan bir başka nokta da, Bereşit kitabının başından beri Evel-Kayın, Yitshak-Yişmael, Yaakov-Esav, Yosef ve diğer kardeşlerle ifade bulan kardeş çekişmelerine son vermeleridir.

Menase’nin, Yaakov’un *beraha* verirken Efrayim’e öncelik vermesinden alınıp, kıskançlık hatta nefret duymak için sebebi vardı. Fakat o bunu büyük bir olgunlukla karşılamış ve kardeşinin “kardeşi” olduğu gerçeğini göz önünden ayırmayı bilmiştir. Bu da, Bene-Yisrael’in, birlik ve

kardeşlik konusunda belki de en çok ihtiyaç duyduğu örnektir.

21. Yaakov, Yosef’in oğullarını mübarek kıldıktan sonra Yosef’e döner ve onu Erets-Yisrael’den ek bir parça ile ödüllendirir. Bu parça, onun çocuklarına ait olacaktır (Ramban). Yosef’e verilen bu özel armağan, Yosef’in, gömmek üzere Yaakov’u Erets-Yisrael’e götürme konusunda verdiği söze yönelik bir şükran ifadesidir (Maarşal).

Yaakov Yosef’e bu armağanı, tam bu dünyayı terk etmek üzereyken sunmuştur. Bu, oldukça etkiyleyici ve ilham vericidir; zira Yosef’in nesli bu armağana, bundan en az 200 yıl sonra, Bene-Yisrael’in Erets-Yisrael’e girişinin ardından sahip olabilecektir.

Dolayısıyla yaşlı bir babanın, tam ölmek üzereyken, sürgünün gelecekte biteceğinden söz etmesi, sürgündeki halk için çok önemli bir umut ve güven kaynağıdır. Yahudi Ulusu’nun tarihi boyunca kendini gösteren “ümit” kavramı, Yaakov’un bu davranışıyla oldukça güçlü bir hal almaktadır.

22. Emori’nin – Bkz. 10:16, 14:7, 15:16, 15:21. Bazıları buradaki “Emori” sözcüğünü, Kenaan’daki tüm halkları bünyesine alan genelleyici bir isim olarak görürler (İbn Ezra).

Şehem – Bkz. 12:6, 33:18 (*Targum Yonatan*; Raşi; İbn Ezra). Yosef Şehem’de gömülmüştür; bkz. Yeoşua 24:32. **Şehem** sözcüğü aynı zamanda “pay” anlamına gelir. Dolayısıyla pasuk alternatif olarak “sana kardeşlerinin üzerinde fazladan bir pay veriyorum” şeklinde çevrilebilir (*Targum Onkelos*; Raşi). Bu, Yosef’in Behorluk hakkı olarak diğer kardeşlerinden bir pay fazla toprak elde edişini ifade eder. Sözcüğün en yaygın kullanılan anlamı “omuz”dur ve bu açıdan bazı otoritelere göre bir “tepe”yi simgeler.

Yaakov’un “Şehem’i fethi”.

Bir önceki açıklamada, Yaakov’un Şehem şehrini kastettiğini belirten görüşe göre, Şimon ve Levi bu şehrin halkını öldürdükten sonra, tüm çevre

1 רביעי א ויקרא יעקב אל־בניו ויאמר האספו ואגידה לכם
 2 את אשר־יקרא אתכם באחרית הימים: ב הקבצו ושמעו
 3 בני יעקב ושמעו אל־ישׂראל אביכם: ג ראובן בכרי אתה
 4 כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז: ד פחו כמים
 אל־תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה:

ceğini bildirmek istediğini belirtir [Bunu yapmak-
 taki amacı, olasılıkla, oğullarının ve onların soy-
 larının, sürgün dönemi boyunca avunabilecekleri
 bir ümit ışığı yaratmaktır]. Ancak bu noktada
 Şehina, Yaakov'u terk eder. Bunun nedenini
 anlayamayan Yaakov Avinu, "belki de oğullarım-
 dan biri, vereceğim bu bilgiye sahip olmaya layık
 değildir; belki aralarında yeni bir Yişmael veya
 Esav vardır" korkusuna kapılır. Bunun üzerine
 oğullarının Yahudi idealine bağlılıklarını sorgu-
 layınca, kardeşler bir ağızdan karşılık verirler:
 "Şema Yisrael; A-do-nay E-lo-enu; A-do-nay
 Ehad – Dinle Yisrael [=babamız]; Aşem Tan-
 rımız'dır; Aşem 'Bir'dir! Senin kalbinde nasıl 'Bir'
 [olan Tanrı] varsa, aynı şekilde bizim kalbimizde
 de 'Bir' [olan Tanrı] var!". Maşiah Dönemi ile
 ilgili peygambersel sözlerini söylemesini
 engelleyen, ailesindeki bir kusur olmadığını
 anlayan Yaakov, bunun üzerine şükranla cevap
 verir: "Baruh Şem Kevod Malhuto Leolam Vaed
 – [Tanrı'nın] Onurlu Krallığının İsmi Sonsuza
 Kadar Mübarektir".

Yaakov bunun üzerine, Son Kurtuluş ile ilgili
 açıklama için Tanrı'nın o anı uygun görmediğini
 anlaşılan, Yisrael Ulusu, sürgündeki
 temsilisini bir "bitiş tarihi" ile değil, Tanrı'ya yöne-
 lik sonsuz bir güven ve O'nun emirlerine sıkı
 sıkıya bağlılıkta bulacaktır.

3-4. Reuven. Yaakov'un, büyük oğullarını
 azarladığını görmekteyiz. Bunu yapmak için
 şimdiye kadar beklemesinin nedenini "Reuven,
 oğlum; seni bu kadar yıl boyunca azarlamamış
 olmamın sebebi, beni terk edip, kardeşim Esav'ın
 saflarına katılman konusundaki korkumdu" şek-
 linde açıklamıştır (*Sifre Devarim*). Bu, başkalarını
 yapıcı biçimde uyarmak isteyen kişiler için rehber
 niteliğinde bir tavidir. Zira amaç belirli bir hatayı
 düzeltmekse, sözcükler dikkatlice tartılmalıdır.
 Çünkü aksi takdirde, yorumlar samimi de olsa,
 yarardan çok zarar getirebilir.

3. Behorumsun sen – Yaakov, Behor olarak
 Koenlik [=rahiplik] ["mevkide en üstün"] ve

kralliyet ["*güçte en üstün*"] ünvanlarının aslında
 Reuven'e ait olması gerektiğini hatırlatarak başla-
 maktadır. Ancak Reuven bu önceliklerini kay-
 betmiş, Levi ve Yeuda'ya kaptırmıştır. Yaakov
 bunun sebebini sıradaki pasukta açıklamaktadır.

Erkekliğimin başlangıcı – Reuven Yaakov'un ilk
 oğlu, dolayısıyla onun bir erkek olarak üretken-
 liğinin sembolüdür.

4. Tezcanlı – Ya da "düşüncesizce hareket eden",
 "değişken", "atılğan/coşkun" vs.

Yaakov Reuven'e şöyle demiştir: "Ulusal liderlik
 hakkını kaybetmenin nedeni, kızgın olduğun bir
 anda, acelelilikle yaptığın yanlış harekettir. Bila
 ile ilgili olayda (35:22; ancak bkz. s.a.), *babanım
 yataklarını taşımış ve kutsiyetini bozmuştun*. Hızla
 akan su gibi dikkatsiz bir tezcanlılıkla, sonuçlarını
 hiç düşünmeden hızlıca hareket ettin ve yanlış
 yaptın. Bu nedenle *üstün olmayı sürdürmeyeceksin*;
 çünkü payına düşen yüksek mevkideki görevleri
 hak etmiyorsun" (Raşi). *Midraş*'tan alıntı yapan
Targum Yonatan şöyle devam eder: "Günah
 işlediğin için, oğlum, Behorluk hakkı Yosef'e,
 kralliyet Yeuda'ya, rahiplik de Levi'ye verildi".

Ramban, Reuven'in kısasa kısas cezalandırıldığını
 söyler. Reuven Yaakov'un yatağını taşımayı
 amaçlamıştı. Bunun dolaylı sonucunda Yaakov
 Bila'dan bir başka çocuk sahibi olamayacak ve bu
 şekilde aile mirası daha çok kişi arasında pay-
 laşılamayacaktı. Elbette bu Reuven'in doğrudan
 amacı değildir; ancak dolaylı sonuç budur. Bu
 sebeple cezası da, miras paylaşımında Behor
 olmanın getirdiği ek payını kaybetmek şeklinde
 gerçekleşmiştir.

Reuven'in trajedisi çok önemli bir örnektir.
 Günah işleme gibi bir niyeti yoktur; aksine tek
 istediği annesinin onurunu korumaktır ve yap-
 tığı, kendi gözünde oldukça doğru bir davranıştır.
 Dahası Reuven, içten bir *Teşuva* yapmıştır ve bu
 konuda örnek olarak gösterilmiştir. Fakat tüm
 bunlar, Behorluk statüsünü korumasına yet-

[82. Berahalar: Reuven, Şimon, Levi]

49

¹ Yaakov, oğullarını çağırttı. [Geldiklerinde] “*Toplanın ve sizlere, tarih boyunca başımıza gelecekleri anlatayım*” dedi. ² “*Bir araya gelin ve dinleyin Yaakov’un oğulları; babanız Yisrael’i dinleyin!*”

³ “*Reuven; Behorumsun sen; kuvvetim ve erkekliğimin başlangıcı. Mevkide en üstün ve güçte en üstün.*” ⁴ [Fakat] *Su gibi tezcanlı [olduğun için] üstün olmayı sürdürmeyeceksin. Çünkü babanın yataklarını taşımış ve döşegime Çıkan’ın Kutsiyeti’ni ihlal etmişsin.*

49.

 Yaakov, çocuklarını mübarek kılıyor.

Berahalar Tora’da – özellikle de Bereşit kitabında – önemli bir yer tutar. Avraam’a istediği herkesi mübarek kılma gücü verilince (12:2 açık.), *beraha* kavramı daha da önemli bir rol oynamaya başlamıştır. *Tsadikler’in beraha* verebilmesi, Tanrı’nın kendilerine verdiği bir ayrıcalıktır; zira bir *berahayı* etkili kılan metafizik gücü bahşeden Tanrı’dır. Bu noktada, Yaakov’un Mısır’daki çocukları, “bağımsız bir ulus oluşturma” şeklindeki tarihi görevlerini gerçekleştirecekleri yolculuğa çıkmak üzeredirler. Dolayısıyla Ata Yaakov, ölmeden önce, bu uluslararası öneme sahip görevlerinde başarılı olmaları için, onlara Tanrısal *berahayı* verme arzusundadır (Rabi Munk).

Yaakov her bir kabileye, kendi karakter ve yeteneklerine bağlı olarak ayrı ayrı *beraha* verecektir. Böylece her biri, Tanrı’nın kendileri için uygun gördüğü yola yönlendirilmiş olacaktır; zira Yaakov’un *berahaları*, her bir kabileye, kendisine ait özel görevi bildirecektir. Bu görevleri sadece Yaakov bilmektedir. Bu şekliyle Yaakov, bir bakıma, ilk insan Adam’ın, her bir yaratığa isim verirkenki konumundadır (2:20). Tanrı’ya en yakın ve her şeyi kapsayan görüşe sahip tek insan olan Adam, her bir hayvanın evrendeki görevini anlamıştı ve her birini bu görev doğrultusunda isimlendirmişti. Atalar döneminin doruğundaki kişi olarak Yaakov da, kendi oğulları konusunda bu yeteneğe sahiptir ve her bir oğlunun amaçlarını, kendilerine uygun bir şekilde belirlemiştir.

Diğer yandan kendilerine verilen görevlerin, kardeşleri ayırmaktan ziyade, bir araya getirme amaçlı olduğunu belirtmek önemlidir. Kardeşler bir çarktaki dişler gibidir. Bu dişlerin hepsi ayrı yönlerle işaret etse de, aslında hepsi de aynı çarka aittirler ve daha önemlisi, çark, bu dişlerin her biri sayesinde görevini yerine getirebilmektedir. Dişlerin biri eksik olduğu anda, çark iş göremez hale gelir. Yisrael’in kabileleri de buna benzer. Her birinin rolleri farklıdır. Bazısı kral, bazıları

rahip, bazıları tüccar, bazıları da bilge olacaktır. Ancak hepsi, yetenek ve başarılarını, “Tanrı’ya hizmet etmek ve İsmi onurlandırmak” şeklindeki ulusal amaca adayacaklardır.

Yaakov’un *berahalarını* içeren bu bölümü Moşe’nin *berahalarıyla* karşılaştırmak ilginç olabilir; Devarim 33.

1. Toplanın – Basit anlamda Yaakov, *berahalarını* vermek üzere çocuklarını çağırılmaktadır. Ancak burada eğitsel bir mesaj da vardır. Yaakov bu sözüyle, ailesine şöyle demektedir: Son Kurtuluş’a (s.a.) ulaşabilmeniz tek bir yolu var: Aranızdaki şiddetli çatışmaları önlemeli, her zaman “*toplanın*” bir bütün haline gelmelisiniz. Yaakov’un bu mesajı bu noktada veriyor olması özellikle önemlidir; zira “aile”, artık farklı kabilelerden oluşan bir “ulus” halini alma aşamasındadır ve bu farklılıkların çatışmaya dönüşmesi, Bene-Yisrael’i zor durumda bırakacaktır. Gerçekten de, Kral

Şelomo’nun ölümünden sonra, ulus iki krallığa bölünmüş ve felaket düzeyinde sonuçlarla karşı karşıya kalmıştır.

Tarih boyunca – Tam çeviriyle “*günlerin [= tarih-in] sonunda*”. Otoriteler “*Günlerin Sonu*” tanımının Son Kurtuluş’a – yani Maşiah Dönemi’ne – işaret ettiğini vurgularlar.

Başınıza gelecekleri – İbranice *Yikra Ethem*. Tam anlamıyla “*sizi neyin çağıracağını*”. Pasuktaki *Yikra* sözcüğü, “*başınıza gelecek*” anlamını veren *Kuf-Reş-E* kökü yerine, “*çağırarak*” anlamını veren *Kuf-Reş-Alef* kökü kullanılarak yazılmıştır. Yaakov bu olağandışı kullanımla, “başınıza her ne gelirse gelsin, bunun Tanrı’nın bir çağrısı, bir mesajı olduğunu bilin” demek istemiştir. Zira dünyadaki hiçbir şey rastlantısal değildir ve bize çok basit ya da önemsiz gelen bir olayın bile mutlaka geçerli bir nedeni vardır. Söz konusu çağırışı algılamak ve anlamaya çalışmak ise tamamen bize verilmiş bir görevdir (Hirsch).

Raşi *Midraş*’tan alıntı yaparak, Yaakov’un bu noktada, çocuklarına Maşiah’in ne zaman gele-

5-6 פ ה שָׁמְעוּן וְלֹאִי אֲחִים כָּלִי חָמֵס מִכְרָתֵיהֶם: וּבְסֹדֶם
 אֶל-תִּבְאָ נַפְשִׁי בְקָהֶלֶם אֶל-תַּחַד כְּבֹדִי כִּי בְאָפֶם הֲרָגוּ אִישׁ
 7 וּבְרָצָנָם עָקְרוּ-שׁוֹר: וְאֶרֶוֹר אָפֶם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קָשְׁתָּה
 8 אֲחֻלָּקֶם בִּיעֲקֹב וְאַפִּיצֶם בִּישְׂרָאֵל: פ ה יְהוּדָה אֶתָּה
 יוֹדִיךָ אֲחִיךָ יִדְּךָ בְּעַרְךָ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוֶה לְךָ בְּנִי אָבִיךָ:

da Şimon kabilesine mensup kişiler, liderleri Zimri'nin peşinden giderek ahlaksızlık bataklığına sürükleneceklerdi (Bamidbar 25:14).

Toplanışlarıyla – İbranice **BiKALam**. Aynı kökten bir sözcük [**VayiKALu**], Levi kabilesinden Korah'ın başlattığı ve Moşe'nin otoritesini sorgulayan geniş çaplı isyanla ilgili olarak da kullanılmaktadır (Bamidbar 16:1). Dolayısıyla Yaakov'un entrika ve toplanışla ilgili sözleri, isminin, bu entrikalarla anılmaması yönünde bir dua olabilir.

Onurum – İbranice **Kevodi**. Teilim 16:9'da olduğu gibi, “*canım; ruhum*” olarak da anlaşılabilir.

İnsanları öldürdüler – Şehem halkını öldürdüler; bkz. 34:26.

Boğaları sakatladılar – “Şehem halkının hayvanlarını bile öldürdüler” (Ramban). Diğer yandan pasuğun tam çevirisi “*boğa*” kelimesini tekil kullanılmaktadır ve “*Bir boğayı sakatladılar/kısırlaştırdılar*” şeklindedir. Genel olarak “*boğa*”, Yosef'i singeler (bkz. Devarim 33:17; *Targum Yonatan; Lekah Tov*; Raşi); bkz. 37:19, 37:24 açık. Başka bir deyişle Reuven ve Şimon, Yosef'in tam potansiyeline ulaşmasını [geçici olarak] engellemişlerdir.

Alternatif olarak, pasukta geçen ve “*boğa*” anlamına gelen **Şor** sözcüğü farklı noktalandığında “**Şur – Duvar**” olarak da okunabilir. Dolayısıyla pasuğu “*istekleriyle bir duvarı yerle bir ettiler*” şeklinde çeviren otoriteler vardır (İbn Ezra).

7. Öfkelerine lanet olsun – Yaakov, oğullarını sert biçimde eleştiriyor olmasına karşın, *onları* değil, “*öfkelerini*” lanetlemektedir (Raşi). İbn Ezra, “lanet”in, “*beraha*”nın tersi olduğuna dikkat çeker. Bir konuda *beraha* vermek, o konudaki çoğalma ve verimlilik konusundaki dileği ifade eder. Bu durumda, “lanet” bir azalma isteğini yansıtmaktadır. Bu durumda Yaakov, Şimon ve Levi'nin öfke ve gazaplarına lanet ederek, onların

bu olumsuz hislerinin normale dönüş yolunda azalmasını dilemektedir. Sforino da, bu azalmanın halk içinde dağıtılmanın sonucunda gerçekleşeceğini belirtir. Zira bu iki kabile mensuplarının maddi ihtiyaçları, öfke düzeylerini etkileyecek ve insanlarla iyi geçinmelerini gerektirecektir.

Aamek Davar, bu pasuğa yaptığı açıklamada, burada geçen “**Af – Öfke**” ile “**Evra – Gazap/Hiddet**” sözcükleri arasındaki farkı açıklar. “Öfke”, sabırları tükendiği anda onları otomatik olarak harekete geçiren refleksdir. Bu ilk tepki geçtikten sonra sakinleşmeleri gerekirdi. Ancak aksine, onlar içlerindeki hiddeti canlı tutmayı seçmişler ve “gazapları” ile gözlerini körelterek suçlu suçsuz ayırımı yapmamışlar, örneğin Şehem'deki sürüleri bile öldürmüşlerdir.

Yaakov'da böleceğim ve Yisrael'de dağıtacağım – Levi kabilesi, Bene-Yisrael ile birlikte değil ayrı sayılmışlardır. “*Yaakov'da bölmek*” bunu ifade etmektedir. Diğer yandan tüm kabileler arasında, fakir, *Sofer* ve öğretmen açısından en zengin kabile Şimon'dur. Bu açılardan Şimon kabilesi üyeleri, tüm kabileler arasında gerek dilenmek, gerek *Soferlik* yapmak, gerekse de küçük çocuklara Tora öğretmek için “dağınık bir şekilde” yaşarlardı. Benzer şekilde Levi kabilesinin kendine ait toprakları yoktu. Sadece Erets-Yisrael'in çeşitli yerlerine yayılmış olan 48 Levi şehri vardı; Bamidbar 35:7. Ayrıca temel görevleri halkı eğitmek ve Tanrı'ya hizmet olan Leviler'in tüm geçim kaynağı, halkın verdiği *Maaser*'lerdi. Bunu alabilmek için şehir şehir dolaşmak zorunda kaldıklarından “dağınık bir yaşantıları” vardı (Raşi).

8. Yeuda; sen – Yaakov'un, en büyük üç oğluna yönelik sert sözlerini duyan Yeuda, azarlanma sırasının kendisine geldiğini hissederek geri çekilir. O da Tamar ile ilgili olay sebebiyle paylanmayı beklemektedir. Bu nedenle, Yaakov ona yatıştırıcı bir şekilde hitap eder: “*Yeuda; sen – sen onlar gibi değilsin! Kardeşlerin sana itaat edecekler*” (*Midraş; Raşi*). Yeuda, Yahudi liderlik kurumunun kaynağı, David hanedanının ve dolayısıyla

⁵ “Şimon ve Levi ikilidirler. Silahlanışları çalıntı bir sanattır. ⁶ Ruhum onların entrikalarına katılmam; onların toplanışlarıyla bir olma, ey onurum! Çünkü öfkeleriyle insanları öldürdüler, [düşüncesizce] istekleriyle boğaları sakatladılar.

⁷ Öfkelerine lanet olsun – çünkü yoğundur; ve gazaplarına [lanet olsun] – çünkü insafsızdır. Onları Yaakov’da böleceğim; ve Yisrael’de dağıtacağım.

[83. Yeuda]

⁸ “Yeuda; sen – kardeşlerin sana itaat edecekler. Elin düşmanının ensesinde olacak; babanın oğulları sana doğru eğilecekler.

memiştir. Zira bir lider, düşünmeden hareket etmemelidir. Kararlarını gözden geçirmeli ve getirecekleri sonuçları iyi tahmin etmelidir. Midraş, Yaakov’un Reuven’i, Yisrael Ulusu’nun saygın bir üyesi olduğunu ve gelecekte Moşe’nin onu da diğerleriyle birlikte mübarek kılacağını (Devarim33:6) söyleyerek teselli ettiğini de ekler.

Yataklarını taşımış... – Şemuel ben Hofni Gaon; Radak, Şeraşim; İbn Ezra; Midraş – Bereşit Raba 98. Bkz. Divre Ayamim I 5:1. Orada Reuven’in bu yaptığı sebebiyle Behorluk hakkını yitirdiği belirtilmektedir. Bu sözlerin adamotlarıyla ilgili olayı mı (Bereşit 30:14) yoksa Bila’yla ilgili olanı mı (Bereşit 35:22) kastettiği konusunda soru işareti vardır (Bereşit Raba 98). Pasuk alternatif olarak “*babanın yatağına çıktım*” şeklinde de çevrilebilir; bkz. 35:22 açık.

Döşegime Çıkan’ın... – Başka bir deyişle, “Döşegime çıkmış Olan’ın [= Tanrı’nın] Kutsiyeti’ni [ayrıca benimkini] ihlal ettin” (Raşi; Sforno). Bu çeviri, Şehina’nın, daima Yaakov’un yatağını başucunda beklediğine dair bilgiyle paraleldir.

Alternatif olarak, “Çünkü babanın yataklarını taşımış ve kutsiyetini bozmuşsun. Döşegimi taşıdı!”. Bu çeviri, Ralbag’ın Tora’nın okunması sırasında kullanılan seslendirme kurallarına [Taamim] dayanarak yaptığı açıklama doğrultusunda yapılmıştır.

Tam çeviriyle “O zaman döşegimi ihlal ettin – çıktı”. Diğer alternatifler şöyledir: “Döşegimi ihlal ettin, [ancak sonra] yükseldin [ve Teşuva yaptın]” (Lekah Tov); “Benim [manevi açıdan] yüksek düzeyli döşegimi ihlal ettin” (Saadya Gaon; Sehel Tov); “Döşegimi ihlal ettin; [bu yüzden] kesildi!” (Radak, Şeraşim, Ala k.b.; İbn Ezra; Midraş – Bereşit Raba 98); “Döşegimi taşıyarak kutsiyetini bozdum” (Şemuel ben Hofni Gaon); “[Tezcanlılığın] Döşegimi taşıdığın zaman kendini gösterdi” (Radak; Şeraşim).

5-7. Şimon ve Levi. Reuven’in Behorluk haklarını neden kaybettiğini açıkladıktan sonra, Yaakov, sıradaki çocukları Şimon ve Levi’nin, Reuven yerine liderlik konumuna gelmeye neden hakları olmadığını açıklamaktadır: Şehem’in

erkeklerine saldırmışlardır ve hayatları kılıç üstüne kurulu olup yargısız infaz yapan kişiler, “Kral ülkeyi **yargı** üzerine kurmalıdır” (Misle 29:4) pasuğuyla tarif edilen kral tanımına uygun değildirler (Sforno; Abravanel). Levi kabilesinin Tanrı’nın özel hizmetkarları olarak belirlenmiş oldukları doğrudur. Ancak onların halk üzerinde hiçbir otoriteleri olmamıştır. Aksine, Leviler’in geçimleri, halkın yaptığı Maaser bağışlarına bağlı olmuştur (Devarim 14:22 v.d.).

Yaakov diğer tüm oğullarına kişisel olarak hitap etmişken, Şimon ve Levi’ye birlikte konuşmuş, onları “*ikili*” olarak nitelendirmiştir. Çünkü iki kardeş, Yaakov’un da şiirsel ifadelerle belirttiği gibi, entrika ve şiddet amacıyla birlikte hareket etmişlerdir. Şehem’e karşı şiddet kullanmışlar (34:25) ve Yosef’in satılmasındaki entrikaya ön ayak olmuşlardır (37:19 açık.).

5. İkili – Midraş – Bereşit Raba 98; Raşi. Tam anlamıyla “kardeşler”.

Silahlanışları – Raşi. Sorunları silahla halletme yöntemi Esav’a aittir. Zira kılıçla yaşayan kardeş Yaakov değil, Esav’dır. Yaakov’un kılıcı ise, duasıdır (bkz. 48:22 açık. Yaakov’un “Şehem’i Fethi” k.b.). Dolayısıyla Şimon ve Levi şiddete başvurma Esav’a ait bu özelliği çalmış gibidir.

Alternatif çeviriler şöyledir: “Eşyaları suç aletleridir” (Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon; İbn Ezra); “Kendi anavatanlarındayken bile silahlı dolaşmayı adet edinmişlerdir” (Raşi; Ralbag; Midraş – Bereşit Raba 98); “Şiddet araçları kullanarak entrika çevirirler” (Septuaginta).

6. Ruhum onların entrikalarına katılmam – Otoriteler, Yaakov’un bu sözlerle geçmişteki bir işbirliğini mi, yoksa gelecekteki olası bir entrikayı mı kastettiği konusunda farklı görüşler sunarlar. Ramban’a göre, Yaakov, Şehem erkekleri sünnetten dolayı acı içinde yatarlarken bu şehre saldırma konusundaki komploya başından beri karşı çıkmıştır. Raşi’ye göre ise, Yaakov bu sözlerle, ileride Mısır Çıkışı’ndan sonra çölde meydana gelen bir isyana gönderme yapmaktadır. Bu isyan-

ט גור

אַרְיֵה יְהוּדָה מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִית כָּלֶּע רֶבֶץ כְּאַרְיֵה וְכָלְבִּיא

מִי יִקְיָמוּנוּ י לֹא־יִסּוּר שִׁבֶּט מִיְּהוּדָה וּמַחֲקֶק מִבֵּין רַגְלָיו עַד

כִּי־יִבֹּא שִׁלָּה וְלוֹ יִקְהֶת עַמִּים:

Tora'daki temelidir. Ortaçağ'da Hahamlar başka dinlerin din adamlarıyla tartışmaya mecbur edildiklerinde, bu pasuğu daima kullanmışlardır.

Elbette; **Şilo**, Yeruşalayim'de Bet-Amikdaş kurulmadan önce Mişkan'ın bir süre sabit olarak bulunduğu yerin de adıdır (Yeoşua 18:1; Şemuel I 1:3 vs.) Dolayısıyla bazı kaynaklar pasuğu "Kraliyet asası, Şilo [yani buradaki Mişkan] sona ermedikçe Yeuda'nın elinde olmaya başlamayacak" şeklinde çevirirler (Sehel Tov; Baale Tosafot; Tole-dot Yitshak).

Raşbam ise bu pasuğu, Yeuda kralı Rehavam döneminde, kuzeydeki on kabilenin, Yarovam ben Nevat liderliğinde ayrılarak Yisrael Krallığı'nı kurmalarıyla bağlantılı görür. Şelomo'nun yerine geçen Rehavam, gereksiz baskı sebebiyle, her biri "halk" olarak adlandırılan (bkz. 48:4 açk.) kabilelerin bölünmelerine yol açmıştır. Bu görüşle pasuğun çevirisi şöyledir: "[Yeuda'nın soyundan bir kral – Şelomo'nun oğlu Rehavam; Şehem yakınlarındaki] Şilo'ya gelene kadar... [tüm] halklar [=kabileler] ona [Yeuda'ya] itaat edecek [fakat sonra ondan ayrılacaklar]". Zira Rehavam, krallığını Şehem'de ilan etmiştir; Melahim I 12:1

Gelene kadar – "Kadar" kelimesi, Yeuda'nın yükselişinin Maşiah'ın gelişiyle son bulacağı anlamına gelmez. Aksine, Maşiah hüküm sürmeye başladığı zaman, Yeuda'nın kral olacağına dair *beraha* tamamıyla gerçekleşmiş olacak ve hatta daha da üst bir düzeyde seyredecektir (Şela). Zira o zaman, sadece Yahudiler değil, tüm uluslar onun büyüklüğünü kabul edercesine toplanacak ve ona bağlılıklarını ilan edeceklerdir.

Kraliyet asası Yeuda'dan ayrılmayacak – "Yisrael'in ["kraliyet asası" ile simgelenen] egemen hükümdarını belirleme ayrıcalığı, Yeuda Kabilesi'nden ayrılmayacak" (*Targum Onkelos*). Bu *beraha* etkisini hemen göstermemiştir; çünkü ilk Yahudi kral Şaul, Binyamin kabilesinden olacaktır.

Fakat Yaakov'un *berahası*, monarşi David'in hanedanına geçtikten sonra herhangi bir kesin-

tiye uğramaksızın gerçekleşmiş, hatta krallığın yıkılışından sonra bile devam etmiştir. II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonra, Babil'e sürgüne giden Yahudiler'in liderleri [**Roş Gola**], hep Yeuda kabilesinden seçilmişlerdir (Raşi). Kral ve yöneticilerin Yeuda kabilesine mensup olmadığı günümüz ve David'ten önceki dönemler konusunda *Gur Arye* şu açıklamada bulunur:

Yaakov'un *berahası*, sadece kral ya da yöneticinin yasal bir şekilde belirlendiği dönemler için geçerlidir. Şaul ve kendisinden önceki Hakimler dönemi, geçici ve istisnai dönemlerdi. Benzer şekilde, şimdiki sürgün de, David Hanedanı'na mensup olacak olan Maşiah'ın krallığının başlangıcıyla sona erecektir. Bu da Yaakov'un *berahasının*, gücünü hala koruduğunu kanıtlayacaktır.

Yasama – Şemuel ben Hofni Gaon; Radak; Ralbag; krş. Teilim 60:9, 105:9. İbranice **MeHokek** sözcüğü, hem "yasa", hem de "yazı" anlamı verir. Dolayısıyla bazı otoriteler pasuğu buna göre çevirirler: "yazıcının kalemi" (Sehel Tov; İbn Ezra); "yazıcılık" (*Midraş – Bereşit Raba* 98; Radak, Şeraşim); ya da "yasayı kağıda geçiren kalem" (Hirsch).

Raşi ise bu sözcüğü "Tora Bilgeleri" olarak açıklar. Buna göre bu sözcük, **Nasiler**'e, yani Erets-Yisrael'deki "toplum başkanlarına" bir göndermedir. Bu kişiler de, başta İlel olmak üzere, hem Yeuda'nın soyundan gelmeleri hem de Tora konusundaki yüksek düzeyleri sebebiyle bu konuma sahip olurlardı (*Talmud – Sanedrin* 5a).

Soyundan – *Targum*. Tam çeviriyle "bacaklarının arasından". Ancak bu, "soy" anlamında bir sembolik kullanımdır. Alternatif olarak, "yazıcının kalemi, onun kucağından ayrılmayacak" (İbn Ezra); ya da "yazıcı, onun bacaklarının dibinden ayrılmayacak" (*Midraş – Bereşit Raba* 98).

Ona itaat edecekler – *Targum*; İbn Ezra; Radak, Şeraşim, **YiKa[H]** kökü; krş. Mişle 30:17. Diğer alternatifler: "Ulusları bir araya getirecek" (Ramban; *Midraş – Bereşit Raba* 99); "Bir uluslar birliği haline gelecek" (Raşi; Raşbam); "Ulusların [sinirden] dışlarını gıcırdatmalarına sebep olacak" (*Bereşit*

⁹ “Genç arslan Yeuda; avın üstünden yükseldin oğlum! Bir arslan gibi – heybetli bir arslan gibi çömelip uzanır. Onu kaldırmaya kim cesaret edebilir?”

¹⁰ “Son sükunet gelene kadar, ne kraliyet asası Yeuda’dan ayrılacak, ne de yasama onun soyundan. Ve [o zaman] halklar ona itaat edecekler.

la Maşiah’ın kökeni olacaktır.

Sana itaat edecekler – Raşbam; Sforno. İbranice **Yoduha**. Ya da “seni [lider olarak] kabullenecekler”; “seni benimseyecekler”. Ya da “seni övecekler” (Raşi; İbn Ezra; Ralbag).

“Kardeşlerin seni o kadar benimseyecekler ki, hangi kabileden olurlarsa olsunlar, Yahudiler, kendilerini Reuveni veya Şimoni değil, Yeudi [=Yahudi] olarak tanıttacaklardır” (Midraş). Nitekim Purim olaylarının anlatıldığı Megilat Ester’de Binyamin kabilesine mensup olmasına karşın, Mordehay’dan “**İş Yeudi – Yahudi Kişi**” olarak bahsedildiğini görürüz.

Hiduşe Arım, bu onurun kaynağının, Yeuda’ya ismini veren Lea olduğunu belirtir. Lea bu ismi, kendisine payına düşenden fazlasını verdiği için Tanrı’ya olan şükranını dile getirme amacıyla vermiştir (bkz. 29:35). Nitekim, sahip olduğu her şeyin Tanrı’nın bir hediyesi olduğunu bilincinde olmak ve bunun için Tanrı’ya sürekli teşekkür etmek, bir Yahudi’nin karakteristik özelliğidir. Bunu **Yeuda** isminde de görmekteyiz. Bu isim Yud-E-Vav-Dalet-E harfleriyle yazılır. **Yeuda** sözcüğü, Tanrı’nın Dört Harfli İsmi’nin tüm harflerini içerir ve “**Odaa – Şükran**” kökünden türemiştir. Bu da bir Yahudi’nin tanımını “**Tanrı’ya daima teşekkür eden**” şeklinde yapmaktadır.

9. Genç arslan Yeuda – Arslan, hayvanların kralıdır. Yaakov’un kendisini mübarek kıldığı bu noktada, Yeuda halen “genç bir arslan”dır. Fakat ileride tıpkı arslan gibi, krallık onun soyuna ait olacaktır. Güçlü olup, ulusun başına geçeceği dönem gelecektir (Sforno). Yaakov Yeuda’yı bu şekilde tanımlayarak, ona bir anlamda “Sen, genç birinin cesaretiyle yetişkin birinin olgunluğunu bir araya getirmeyi bilmiş birisin” mesajını vermektedir (Hirsch).

Avın üstünden yükseldin oğlum – “Av” anlamına gelen sözcük **Tereft**’tir ve Yaakov’un, Yosef’in kanlı pelerinini gördüğünde söylediği “**Tarof Toraf Yosef** – Yosef kesinlikle parça parça oldu” (37:33) sözcüklerine bir göndermedir. Raşi buradan yola çıkarak pasuğun anlamını şöyle açıklar: “Sen, oğlum Yeuda, avını – Yosef’i – parçalamış olduğundan şüphelendiğim kişiydin. Oysa sen aksine, onun kurtulmasında önemli bir rol oynadın”. Yaakov, kardeşler arasında en çok

Yeuda’dan şüphelenmişti; zira Yosef’in rüyalarıyla ima ettiği, tüm kardeşler arasında en çok, gelecekte kraliyetin sahibi olması beklenen Yeuda için bir tehditti. (Gur Arye).

Tür ise, Yaakov’un bu sözleriyle peygambersel bir öngöründe bulunduğunu ve Yeuda’nın soyundan çıkacak en büyük şahsiyet olan David’e gönderme yaptığını belirtir. Nitekim David henüz genç yaştaiken, kuvvetini ve cesaretini, bir arslan ve bir ayıyı öldürerek göstermiştir (Şemuel I 17:34 v.d.).

Heybetli bir arslan – Bkz. Avot DeRabi Natan B 43. Krş. Hirsch. Bkz. Bamidbar 24:9.

10. Son sükunet – Sforno; Tora Şelema 157; krş. Yirmeyau 12:1, İyov 3:26. Bu ifade, Maşiah dönemi kast ediyor olabilir. Burada kullanılan İbranice sözcük **Şilo**’dur.

Bir görüşe göre bu sözcük “**Naşal** – Sürmek, kaldırmak” köküyle bağlantılıdır ve çeviri “**Sürgün gelene kadar**” şeklindedir (Şemuel ben Hofni Gaon; krş. Devarim 7:1, 19:5, İyov 27:8). Başka bir deyişle bu sözcük sükunetin aksini ifade ediyor olabilir. Bu durumda sözü edilen, krallığın Babil Sürgünü’ne kadar Yeuda’nın elinde olacağı, fakat ondan sonra yıkılacağıdır.

Başka bir bakış açısıyla sözcük “**Şelo** – Ona ait olan” anlamına çekilebilir ve pasuk “**Ona ait olan** [= onun soyundan gelecek olan – kral] gelene kadar” şeklinde anlaşılabilir (Targum; Septuaginta; Midraş – Bereşit Raba 99; krş. Yehezkel 21:32).

Diğer yandan aynı sözcük “**Şay Lo** – Onun için bir hediye” şeklinde iki kelimeye ayrılabilir ve çeviri “**ona hediye getirilene kadar**” şeklinde olabilir. Ve bu hediyeler halk tarafından krala – Maşiah’a – getirilecektir (Raşi; Lekah Tov; krş. Yeşayau 18:7). **Şilo** sözcüğü, Yeuda’nın soyundan gelecek özel bir şahsiyeti ifade ediyor da olabilir: “**soyundan özel bir kişi çıkana kadar**” (Targum Yonatan; Lekah Tov; İbn Ezra; Ralbag; Şemuel ben Hofni Gaon; krş. Devarim 28:57). Ya da “**en düşük duruma ulaşana kadar**” (Hirsch). Başka kaynaklar **Şilo**’yu bir özel isim olarak görürler ve bunun Maşiah’ın isimlerinden biri olduğunu belirtirler (Talmud – Sanedrin 98b; Midraş – Bereşit Raba 99).

Bu pasuk, Maşiah’ın geleceğine dair inancın,

- 11 יֵאֱמָרְךָ לְגִפְנֵי עֵירָה [עֵירוֹ]
- וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹן כֶּבֶס בַּיִן לְבָשׁוּ וּבְדָם-עֲנָבִים סוּתָהּ
- 12 [סוּתוֹן] : יֵב חֲכָלִילִי עֵינַיִם מֵיָן וּלְבֹן-שָׁנִים מִחֲלָב: פ
- 13 יֵב זְבוּלָן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וַיִּרְכָּתוּ
- 14 עַל-צִידָן: פ יֵד יִשְׁשָׁכָר חֲמֹר גָּרָם רֶבֶץ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים:
- 15 טו וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי נֶעְמָה וַיֵּט שְׁכָמוֹ
- לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַסַּעֲבָד:

Maaser bağışlarıyla sağlanmasını emredişini açıklamaktadır. Zira Koen ve Leviler kendilerini Tora öğrenimine ve öğretimine ancak bu sayede adayabileceklerdir.

Gemilere liman olacak – Ya da “sıklıkla gemilerin yer aldığı limanda bulunacak” (Raşi). Pasuk, Zevulun kabilesini denizcilikle uğraşan tüccarlar olarak tanıtmaktadır.

Tsidon – Krş. 10:15. Bu kabilenin toprakları Galil bölgesinde, Kineret Gölü ile Akdeniz arasında yer alacak, sınırları, Erets-Yisrael’in kuzeybatı sınırındaki (10:19) ünlü ticaret şehri Tsidon’a [Sayda] kadar uzanacaktır. Ayrıca bkz. Tsavaat Zevulun 6.

14. Heybeler arasında uzanan – Radak; Sforno. Ya da “[ülkenin] uçları arasında uzanan” (Şemuel ben Hofni Gaon; krş. İbn Yanah).

Ya da “duraklar arasında çökiüp dinlenen” (Targum). Sadık bir şekilde sırtındaki yükü taşıyan bir eşegin dinlenmek için vakti yoktur. Sadece fırsat bulduğunda, yol üstünde bir yerde çöker ve kısa bir dinlenmeden sonra hemen işine devam eder (Raşi).

Yisahar kabilesi Tora öğrenimi konusunda ünlenmiştir. Ve Tora uzmanları da, gece gündüz demeden öğrenimlerini sadık bir şekilde sürdürürler. Tüm dinlenmeleri, tekrar çalışmak için güç toplama amaçlıdır; ve hemen işlerine geri dönerler. Onların asıl sükuneti maneviyattır (Şaare Aaron).

Kuvvetli kemiklere sahip bir eşek – Raşi; İbn Ezra. Ya da “Yisahar’ın güçlü bir bedeni vardır” (Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon); “[Zevulun’un aksine] Yisahar yükünü eşekle çekecek” (Midraş – Bereşit Raba 99). Bir görüşe göre,

adamotlarını bir eşek bulmuş, sonra ölmüştür (bkz. 30:14; Midraş Agada). Dolayısıyla alternatif olarak “Yisahar’a, bir eşek sebep oldu” şeklinde de anlaşılabilir (Talmud – Nida 31a; Bereşit Raba 98).

“Kuvvetli kemiklere sahip bir eşek” benzetmesi ve “ülke uçları” (ö.a.) ile ilgili sözler, daha çok tarımsal bazı ipuçları gibi görünmektedir. Nitekim Midraş’taki bir görüş de bu açıklamayı yapmaktadır. Ancak Raşi, bu pasuğun Hahamlarımız’ca yapılan klasik açıklamasını tercih eder ve bu sözlerin, Yisahar’ın, “Tora’nın boyunduruğunu kabul etme ve halkın manevi hazinesini geliştirme” şeklindeki manevi görevini yansıttığını belirtir.

15. Bir önceki pasuk gibi, bu pasuktaki sözler de iki farklı şekilde anlaşılabilir. Ya tarımsal bolluktan bahsedilmektedir, ya da, zorlu fakat kişiye zenginlikler katan Tora öğreniminin sağladığı güzellik ve sükunet vurgulanmaktadır.

Sözleşmeli hizmetkar oldu – Ya da “köleliği seçti”. Midraş’tan alıntı yapan Raşi, Yisahar’ın Tora’ya olan bağlılığının, kendisini halkın gönüllü hizmetkârı haline getirdiğini belirtir. Zira Tora kanununa göre belirlenen kararları Yisahar kabilesinden çıkan Tora bilginleri verecek, artık yılların düzenlenmesi gibi karmaşık konular, yine bu kabilenin uzmanlık alanına girecektir. Tarih boyunca, Sanedrin’in başkanlarından 200 tanesi, Yisahar kabilesinden çıkmış, ve bu kişilerin Alahasal kararları, tüm halk tarafından bağlayıcı kabul edilmiştir (bkz. Divre Ayamim I 12:33).

¹¹ “Sıpasını asmaya bağlar, [dişi] eşeğinin yavrusunu da asma dalına. Giysisini şarapla yıkar, cübbesini ise üzümün kanıyla. ¹² Gözleri şaraptan daha parıltılıdır, dişleri de süttten daha beyaz.

[84. Zevulun]

¹³ “Zevulun, deniz kıyılarında barınacak; gemilere liman olacak, sınırı Tsidon’a kadar uzanacak.

[85. Yisahar]

¹⁴ “Yisahar, heybeler arasında uzanan, kuvvetli kemiklere sahip bir eşektir. ¹⁵ Dinlencenin iyi, ülkenin hoş olduğunu gördü; ama yine de omzunu yük taşımak üzere eğdi ve sözleşmeli hizmetkar oldu.

Raba 99).

11. Sıpasını asmaya bağlar – Yükleme amacıyla (Raşbam). Ya da “Sıpasını tek bir asma ile yükler” (Talmud – Ketubot 111b; Raşi).

Yaakov, “Günlerin Sonu”nu çocuklarına açıklayamamış olsa bile, onlara yine de Maşiah Dönemi hakkında küçük ipuçları vermiştir (Abravanel). Yeuda’nın toprakları verimli olacak ve bir kaynaktan boşanıncasına şarap üretecektir [“asma”]. Bağları o kadar zengin olacaktır ki, bir çiftçinin eşeğini tek bir asmaya bağlaması yeterli olacaktır, çünkü sadece o tek asma bile, bir eşeğin taşıyabileceği kadar bol üzüm verecektir (Raşi; Raşbam).

Bu bölüm, Yeuda’nın topraklarının ne kadar verimli olacağını vurgulayan farklı terimlerle devam etmektedir. Ayrıca; normal şartlarda kimse eşeğini meyve almak istediği asma dalı gibi kırılmaya elverişli bir yere bağlamaz. Fakat Yeuda’nın asmaları verimli olmanın dışında dayanıklı da olacaktır.

Maşiah, savaşa hazır bir attan ziyade, bir eşekle ifade edilmiştir; zira Maşiah bir savaşçı olarak değil, bolluğu simgeleyen bir barış adamı olarak betinlenir. Asmadaki simbolizm de budur. Maşiah, yapmak zorunda kalacağı savaşlarda, silahların değil, Tanrı’nın yardımı sayesinde zafere ulaşacaktır (Sforno).

“Sıpası” için kullanılan sözcük **İro**’dur. Bu sözcük aynı zamanda “şehir” anlamına gelir. *Targum Onkelos*’a göre Yaakov’un bu *berahası*, “Bene-Yisrael, Yeruslayim şehrini dolduracaklar ve Bet-Amikdaş’ı inşa edecekler” anlamına gelmektedir (Raşi; *Sifte Hahamim*).

Giysisini şarapla yıkar... – “Üzümleri toplayıp

şarap yapmak üzere sıkıldığında, giysileri şarap ve kırmızı üzüm suyuyla lekelenir” (Raşbam). Tüm bu sözler şarabın bolluğunu ifade etmektedir (Raşi).

12. Gözleri şaraptan daha parıltılıdır – Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon; İbn Yanah; Hirsch. Ya da “gözleri şaraptan dolayı kırmızıdır” (Raşi; krş. *Tsavaat Yeuda* 14); “yüzü şaraptan bile daha kırmızıdır” (Radak; krş. *Baale Tosafot*); “dağları şaraptanmış gibi kırmızıdır” (*Targum*; Raşi); “su kaynakları, sanki şaraptan kırmızıymışlar gibi parıltılıdır” (Raşi; *Sehel Tov*).

Daha beyaz – Ya da “Dişleri, süttten dolayı beyazdır” (Raşi); ya da “Vadileri süttten [=süt veren koyunlardan] dolayı beyazdır” (*Targum*; Raşi).

13. Zevulun’un berahası Yisahar’dan önce veriliyor. Maşiah Dönemi’ne ve Yeuda’nın, Bene-Yisrael’in gelecekteki uygun lideri olacağına dair ipuçlarını veren Yaakov Avinu, şimdi sıradaki oğullarına dönmektedir. 12 kabilenin birbiriyle uyumlu bir şekilde yaşamalarını sağlayacak şekilde, her birinin görevini belirleyen *berahalar* verecektir (Abravanel).

Yisahar yaşça daha büyük olmasına rağmen, Yaakov Zevulun’a öncelik vermiştir; çünkü [Raşi’nin de işaret ettiği gibi], Yisahar, uzman olduğu Tora öğrenimini, ticaretle uğraşıp Yisahar kabilesinin geçimine yardımcı olan Zevulun sayesinde gerçekleştirebilmiştir (*Midraş – Tanhuma*; krş. İbn Ezra).

Sforno, bir insanın maddi ihtiyaçları giderilmediği takdirde Tora öğrenimiyle ilgilenmesinin mümkün olmadığını belirtir. Hahamlarımız’ın dediği gibi: “Un yoksa, Tora da olmaz” (*Mişna – Pirke Avot* 3:17). Bu da, Tora’nın, Koen ve Leviler’in geçiminin halkın diğer kesiminin

- 16 מִזֶּן יָדָיו עֲמֹן כְּאַחַד שְׁבֵטֵי
- 17 יִשְׂרָאֵל: יִי הֵי־דָן נָחַשׁ עַל־דָּרֶךְ שְׁפִיפֹן עַל־אַרְחַּ הַנֶּשֶׁף
- 18 עֶקְבֵי־סוֹס וַיִּפֹּל רֶכֶּבּוֹ אַחֲוֹר: יִי הֵי־שׁוֹעֲתָהּ קוֹנֵיתִי יְהוָה: מ
- 19-20 חֲמִישִׁי יֵט גָּד גְּדוֹד יְגוֹדְנוּ וְהוּא יִגְדַּר עֶקֶב: מ כִּמְאֲשֶׁר
- שִׁמְנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי־מֶלֶךְ:

mesi için tüm kalbiyle Tanrı'ya yalvaracağını ve bu duasının kabul edileceğini görmüştür (Rabenu Behaye). Bu olayın etkisi o denli güçlü olmuştur ki, Pelitiler bunu takip eden 20 yıl boyunca Bene-Yisrael'e yaklaşmaya cesaret edememişlerdir.

Rabi Moşe Feinstein, Şimşon'un bu duasını, onun büyüklüğünün çarpıcı bir göstergesi olarak görür. Rabi Yohanan, tıpkı Tanrı'nın tüm dünyanın tek Hakimi olması gibi, Şimşon'un da Yisrael'i tek başına yönettiğini açıklar (*Talmud – Sota* 10a). Rabi Yohanan bu sözleriyle elbette bir insanı Tanrı'yla bir tutmakta değildir. Bu öğreti, Şimşon'un anlaşılması güç bazı davranışlarını değerlendirmemiz için bir anahtar olma amaçlıdır.

Şimşon'un bazı davranışları her ne kadar bize ters gelse de, bunların en yüksek ideallerden ve en saf amaçlardan çıktığını anlamamız gerekir. Tıpkı Tanrı'nın dünyayı yönetim şeklini anlayamasak da, yaptığının mutlaka doğru olduğunu bilmemiz gibi. Şimşon, kurtuluşunun ve umudunun, kesinlikle kendi gücünden değil, tamamen Tanrı'dan geldiğini, yaptığı duayla göstermiştir. Zira Şimşon, sahip olduğu olağanüstü fiziksel gücün, hiçbir şekilde kendisinden kaynaklanmadığına ve bunu ona Tanrı'nın, sadece Bene-Yisrael'in yararına kullanması amacıyla verdiğine dair bilinci daima taşımıştır.

19. Gad. Yaakov, Bila'nın büyük oğlundan sonra Zilpa'nın ilk oğluna geçmiştir.

Akıncılar... – İbn Ezra; Radak; Ralbag; *Talmud Yeruſalmi – Sota* 8:10; krş. Şemuel ben Hofni Gaon. Tam çeviriyle; “*GaD – bir bölük [GeDuD] ona saldıracak [YeGuDenu], fakat o onların topuğuna saldıracak (YaGuD)*”.

Diğer alternatifler şöyledir: “*Gad bir saldırm bölüğü oluşturacak; ve [bu bölük, savaştan] sonra kendi izinden geri dönecek*” (Raşi; *Lekah Tov*); “*Bölükler Gad'ın önderliğinde toplanacak; dönüşte de [Gad] onların arkasından gelerek onları koruyacak*” (*Tar-*

gum; Raşbam).

Bu son iki açıklama, Gad kabilesinin, Yarden Nehri'nin doğusunda kalan toprakları mülk almasına karşın, Yarden'i geçerek kardeşlerinin Erets-Yisrael'i fethine aktif olarak yardım edişine işaret etmektedir (bkz. *Bamidbar* 33:17; 33:27). Erets-Yisrael'in fethi tamamlanınca, Gad kabilesi de kendi topraklarına geri dönmüştür. Yaakov, bu birliklerden tek kişinin bile savaşta yitirmeyeceğine işaret etmektedir.

Ayrıca; “*Gad [Dan'ın aksine pusu kurmayıp] ileri çıkacak ve [düşmanın atının değil, doğrudan kendisinin] topuğuna saldıracak*” (Sforno); “*Gad sürekli saldırıya uğrayacak, ama o düşmanlarını kovalayacak*” (Ramban); “*Akıncılar Gad'a saldıracaklar, ama o onların topuğunu [ya da arkada kalanlarını] kesecek [ya da yok edecek]*” (Şemuel ben Hofni Gaon; Rabenu Behaye; *Tur*); “*Çapulcular Gad'a saldıracak, ama o onların topuğunu kesecek*” (Rabi Samson Raphael Hirsh); “*Gad bölüklerle dolup taşacak ...*” (*Lekah Tov*); “*... ve son zaferi o kazanacak*” (*Midraş – Tanhuma* 12; *Abravanel*); “*Gad'ın yığılları bir araya gelecek ve sonunda o hep birlik halinde kalacak*” (*Abravanel*); “*Gad hem önden hem de arkadan saldıracak*” (*Malbim*); “*Talih hep Gad'ı takip edecek ve sonunda talih onunla kalacak*” (krş. *Bereşit* 30:10).

20. Aşer. Aşer'in topraklarında zeytin öylesine bol olacaktır ki, bir kaynaktan boşanıncasına zeytin yağı üretiliecektir (Raşi), ve bu şekilde, krallara yaraşır lezzetli yiyecekleri o sağlayacak; yani zengin ürünleri kraliyet sofralarına layık olacak ve krallar tarafından aranır olacaktır (Radak).

Aşer Zilpa'nın ikinci oğludur. Yaakov, Gad ile Aşer arasındaki özel bağlantıyı vurgulama amacıyla Zilpa'nın küçük oğlunu Bila'nınkinden daha önce mübarek kılmıştır. Zira Gad kabilesi yiyeceğe ihtiyaç duyacağı zaman Aşer kabilesi bol ürününü onun kullanımına sunacak ve Gad kabilesi de bu sayede savunma görevini daha rahat bir şekilde yerine getirecektir (*Daat Zekenim*).

[86. Dan]

¹⁶ “Dan, halkı için çarpışacak; tıpkı Yisrael’in diğer kabilelerinden biri gibi.
¹⁷ Dan, yolda bir yılan – patikada atm topuklarını sokup binicisini geriye düşürten bir engerek
 olacak.” ¹⁸ Kurtuluşunu ümitle bekliyorum, ey Tanrım!

[87. Gad]

¹⁹ “Akıncılar Gad’a saldıracak; ancak o, onların topuğuna saldıracak.

[88. Aşer]

²⁰ “Aşer’den gelecek en zengin yiyecekler; krallara yaraşır lezzetli yiyecekleri o sağlayacak.

16-18. Dan. Lea’nın 6 oğluna berahalarını verdikten sonra, Yaakov Rahel’in hizmetkari Bila’nın büyük oğluyla devam etmektedir. Yaakov, Rahel’in oğullarını en sona bırakmıştır.

16. Çarpışacak – İbranice **Dan**. Ya da “halkın intikamını alacak” (Raşi); ya da “halkı yargılayacak” (Radak).

Yisrael’in diğer kabilelerinden biri gibi – Dan’ın bir hizmetkarın [Bila’nın] oğlu olması, onun bir Yisrael kabilesi olma düzeyini etkilemeyecektir (Radak). Başka çevirilere göre “Yisrael’in özel bir kabilesi [=Yeuda] gibi” (Raşi; s.a.); ya da “Yisrael’in kabileleri [Dan sayesinde] birlik olacaktır” (Raşi).

17. Engerek – İbranice **Şefifon**. Bu sözcük Tora-da sadece burada geçmektedir. *Septuaginta* ve *Vulgate*’nin kullandıkları sözcük *Cerastes*’tir. Sami dillerindeki benzerlerine bakılırsa, bu, Kutsal Topraklar’da rastlanan siyah ve boynuzlu engerektir (*Pseudocerastes fieldi*).

İbranice sözcük, bu yılanın çıkardığı sestten türemiştir. Bu yılan kendisini kuma gömerek sadece ince uzun boynuzlarını açıkta bırakır (krş. *Talmud Yeruşalmi* – *Teruma* 8:3) ve bir kuş bu boynuzları solucan sanarak yemeye kalktığında, birden ortaya çıkarak kuşu öldürür.

Buradan, Dan’ın özellikle gerilla tipi mücadeleyi benimseyeceğini görmekteyiz. *Talmudsal* geleneğe göre Yaakov’un bu sözleri, Hakimler döneminde liderlik yapmış olan Şimşon’a yönelik bir öngörüdür (Şofetim 13 v.d.). Dan kabilesine mensup olan Şimşon Pelistiler’i hep beklenmedik anlarda yakalamış, onlar karşı saldırıya geçemediğinden saklandığı yere geri dönmeyi bilmiştir.

Şimşon’un döneminde “Yisrael kabileleri birlik

olmuştur” (ö.a.). Önceki açıklamada verilen alternatif çevirideki “Yisrael’in özel bir kabilesi [=Yeuda] gibi” tanımı da yine Şimşon’a yöneliktir. Zira Şimşon da kendi döneminde, tıpkı Yeuda kabilesinden gelen David’in döneminde olduğu gibi, tüm halkın kabul ettiği bir lider olmuştur (Raşi).

“Atm topuklarını sokup binicisini geriye düşürten” tanımı, yine Şimşon’a yönelik bir göndermedir. Şimşon, gözleri oyulmuş ve zincire vurulmuşken, Pelistiler’in putlarla dolu tapınağının tüm yükünü çeken iki büyük sütunu yıkıp yerle bir etmiş, kendisiyle birlikte üç bin kadar Pelisti de ölmüştür.

Bu, Şimşon’un son zaferidir ve hayatı boyunca öldürdüğünden daha fazla Pelisti’yi bu olayda öldürmüştür. Bir atı ısırp, binicisini dolaylı yoldan öldüren bir yılan gibi, Şimşon da Bene-Yisrael’e zulmedenleri dolaylı şekilde vurmuştur (Şofetim 16:29; Raşi; Ramban).

Olacak – Rabi Samson Raphael Hirsch, Yaakov’un, “Dan bir yilandır” değil, “Dan bir yılan olacak” dediğine dikkat çeker. Oysa Yeuda’nın *hal-i hazırda* “genç bir arslan”, Yisahar’ın da yine *hal-i hazırda* “güçlü bir eşek” olduğunu belirtmiştir. Yaakov’un sözlerinden, Dan’ın asıl doğasının, sinsi karaktere sahip yılanınki gibi olmadığını, fakat güçlü Pelisti ordularına karşı başka seçeneği olmadığı için *bu hale gelmek zorunda kaldığını* görmekteyiz. Fakat bu zorunlu değişime karşın, Şimşon’un insani saflığı değişime uğramamıştır.

18. Kurtuluşunu ümitle bekliyorum ey Tanrım! – Ramban. Ya da “Tanrı’nın sana yardım etmesi için dua ediyorum” (*Hizkuni*, *Aktav Veakabala*).

Yaakov peygambersel bir öngörüyle, Şimşon’un Pelisti tapınağını yıkabilecek gücü kendisine ver-

ס כּא נִפְתָּלִי אֵילָה

21

22 שְׁלַחַה הִנְתָּן אִמְרֵי-שָׁפָר: ס כּב בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת

23 עַל־יַעֲיִן בָּנוֹת צִעֲדָה עַל־שׁוֹר: כּג וַיִּמְרָחוּ וּרְבוּ וַיִּשְׁטְמֻהוּ

בְּעַלִּי חֲצִים:

rimli asma” şeklinde çevrilir (*Targum*; Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon). Bir görüşe göre ise bu bir tekrarlama ve her ikisinde “verimli oğul” anlamı vardır (Raşbam; İbn Ezra).

Kaynak – *Targum*. İbranice **Ayin**. Tam anlamıyla “su kaynağı” ya da “göz”. Alternatif olarak “kuyu”; ya da “çeşme”; ya da “bir çeşmeye benzeyen” (*Lekah Tov*); “göze [yakışıklı] görünen” (Raşi); ya da “gözden irak” (*Talmud – Berahot* 20a).

Dallar – İbn Ezra. İbranice **Banot**. Ya da “kızlar” (bkz. aşağısı).

Duvar – Raşi. Ya da “bakmak için” (Raşi; krş. *Bamidbar* 24:17).

Aşan – Tam çeviriyle “azametle yürüyen; geçen”. Bazı otoriteler bu iki sözcüğü “uzayıp giden dallar” olarak çevirir (İbn Ezra). Sami dillerindeki benzerlerine bakılırsa bu sözcük “vahşi bir tay” olarak çevrilebilir; ancak bunun geleneksel bir temeli yoktur.

Verimli bir asma – İbranice **Porat**. Ya da “dal”, ya da “kütük” (*Targum*; Saadya Gaon; İbn Ezra; Ramban; Sforno; Teilim 80:16). Ya da “yakışıklı bir oğul” (Raşi); “asil ve ayrıcalıklı bir oğul” (Hirsch); “sürgün veren bir asma” (İbn Ezra); “genç bir boğa” (*Midraş – Bereşit Raba* 98; krş. *Devarim* 33:17); “ineklerle ilgili bir oğul” (Paronun rüyalarına bir gönderme, 41:2; *Bereşit Raba* 98); “genç bir çözümleyici” (rüya çözümleyicisi; *Agadat Bereşit* 73; *Midraş Agada*); “hilekarlıktan dolayı acı çekmiş bir oğul” (*Bereşit Raba* 78); ya da “prens; şehzade” (*Tseror Amor*). Antik Mısır dilinde *Porat* sözcüğü [ya da *peret*]; “buğday” anlamına gelir. Yosef’in buğday dağıtımının tek sorumlusu olması açısından bu ilginçtir.

Pasuk için alternatif çeviriler dolayısıyla şöyledir: “Yosef yakışıklı bir oğuldur; göze yakışıklı görünen bir oğul; kızlar [sırf] onu görmek için yürü-yüşe çıkarlar” (*Bereşit Raba* 98; Raşi); ya da “genç kızlar [onu görebilmek için] duvarın üstünden aşarlar” (*Targum Yonatan*; *Pirke DeRabi Eliezer* 39). Ya da “[Yosef’in] Kızları [kendi topraklarının] sınırları içinde yürütecekler” (*Midraş – Tanhuma, Pinehas* 9; *Midraş – Bamidbar Raba* 14:7, 21:12). Bu,

Yosef’in soyundan gelen Tselofhad’ın kızlarının ülkede edinecekleri paya bir göndermedir; bkz. *Bamidbar* 27:1, *Yeoşua* 17:6).

23. Hayatını acılaştırdılar – Raşi. Ya da “onu hedefleri haline getirdiler” (İbn Ezra); ya da “ona karşı hilekarca davrandılar” (*Midraş – Bereşit Raba* 98).

Ona muhalif oldular – Raşi; *Targum*. Ya da “ona doğru atış yaptılar [=ok attılar]” (*Sehel Tov*; İbn Ezra; bkz. 37:18 açık.).

Didişme ustaları – Krş. Raşbam. Ya da “ok dilliler” (Raşi). Bu tanım, Yosef’e karşı iftirada bulunan Potifar’ın eşine işaret ettiği gibi, Toranın dedikoducular ve iftiracılaraya yönelik olumsuz bakışını da çarpıcı biçimde yansıtmaktadır. Krş. *Yirmeyau* 9:7, *Mişle* 26:18, 26:19. Ya da “usta okçular”; “ok ustaları” (İbn Ezra). Ya da “paylaşım sahipleri”; yani ileride Erets-Yisrael’i Yosef’le birlikte paylaşacak olan kardeşleri (Raşi’ye göre *Targum*).

Onu hedeflediler – Hirsch. Ya da “ona akın ettiler” ya da “ona karşı nefret beslediler” (krş. 27:41). Tüm pasuk alternatif olarak “Usta okçular ondan nefret ettiler; onu hedefleri haline getirerek ona doğru atış yaptılar” (İbn Ezra) ya da “Okçular ona acı bir saldırıda bulundular; ona doğru atış yaptılar ve onu taciz ettiler” ya da “Hayatını acılaştırarak ona karşı geldiler; ok-dilli kişiler ondan nefret ettiler” (*Artscroll Humash, Stone Edition*) şeklinde çevrilebilir.

Abravanel, bu sözlerin, neden Yosef’in değil de Yeuda’nın lider olarak seçildiğine dair bir açıklama olduğunu belirtir: Ne kadar asil bir kişi olsa da, Yosef başkalarının kıskançlığının hedefi olmasına yol açan davranışlarda bulunmuştur. Oysa Yeuda’nın lider olarak popülaritesi tartışılmazdır.

Diğer yandan Rabi Munk, Yahudi gelenek ve edebiyatında yüksek manevi ve ahlaki düzeyinden dolayı, sadece Yosef’in **Tsadik** olarak nitelendirildiğine dikkati çeker (*Talmud – Yoma* 35b). Bu nedenle, Yaakov krallığı Yeuda’ya vermiş olmasına karşın, Yosef’e de önemli övgüler sunmaktadır.

[89. Naftali]

²¹ “Naftali, serbestçe koşan ve güzel sözler dağıtan bir karacadır.

[90. Yosef]

²² “Verimli bir oğuldur Yosef. Kaynak başında bulunan ve dalları duvarın üstünden aşan ve -rimli bir asmadır.

²³ “[İnsanlar, Yosef’in hayatını] Acılaştırdılar ve [ona] muhalif oldular; didişme ustaları onu hedeflediler.

21. Naftali. Zilpa’nın oğullarının berahalarını verdikten sonra, Yaakov Bila’nın küçük oğlunu mübarek kılmaktadır. Bu şekilde hizmetkarların oğullarının berahaları da tamamlanmaktadır.

Serbestçe koşan – İbranice **Şeluha**. Tam anlamıyla “gönderilmiş”, “salıverilmiş” (Raşi). Ya da “haberci/ulak” (Hirsch).

Karaca – İbranice **Ayala**. Ya da “dişi geyik”. Başka bir çeviriye göre “ceylan”. Sözcük aynı zamanda bir ağaç ya da yayla ifade edebilir (bkz. s.a.).

Güzel Sözler – İbranice **İmre İefer**. Tam çeviriyle “güzellik sözleri” (Raşi; Radak; İbn Ezra). Ya da “zafer sözleri” (Raşbam). Ya da “güzel dallar”, “güzel ağaçlar”. Bir ihtimal, [Aramca “**İmar** – Hayvan Yavrusu” sözcüğünden] “güzel yavrular”. Bu anlam çeşitliliğini toparlarsak, pasuğun çeşitli alternatif çevirileri şöyledir:

“Naftali serbestçe koşan bir karacadır. Karaca gibi hızlı hareket eden savaşçılara benzer. Savaşın sonunda da, kendilerine özgü hızlarını kullanarak, evde haber bekleyenlere kısa sürede iyi haberler [ya da zafer haberleri] verir” (Raşbam; Raşi). Benzer şekilde “Ceylan-benzeri bir ulaktır. Güzel sözler iletir” (Hirsch).

“Armağan olarak gönderilmiş ve armağanı alan kişinin teşekkür amacıyla güzel sözler söylemesini sağlayan bir karacadır” (İbn Ezra). “Güzel dallar vererek gelişen bir ağaçtır” (Baale Tosafot; Malbim). “Güzel ağaçlar yetiştiren son derece verimli bir yayladır” (Hizkuni; Aktav Veakabala; Targum). “Güzel yavrular veren bir karacadır” (krş. 30:32, Targum o.ç.; Talmud – Eruvin 53b).

Görüldüğü üzere “karaca/ceylan” benzetmesinin temelinde, Naftali ile ilgili “sürat” kavramı yatmaktadır. Raşi, bu konuda Midraş kaynaklı üç açıklama getirir:

[a] Benzetme Naftali’nin toprakları ile ilgilidir

(yukarıda Malbim; Hizkuni). Berahaya göre buradaki tarım ürünleri, serbest bırakılmış bir karacanın koşuşu gibi süratle olgunlaşacaktır. Naftali’nin “doyunluğunun” sebebi budur (bkz. Devarim 33:23). Bu durumda “güzel sözler”, Naftali’nin ürün bolluğu sebebiyle Tanrı’ya sunduğu övgüleri ve şükranı ifade etmektedir.

[b] Ünlü kadın hakim Devora’nın döneminde [Şofetim Perek 4 v.d.], Kenaani başkomutan Sisera’ya karşı yapılan savaşta, Naftali’nin cesur savaşçıları bir geyik gibi çevik davranmışlar ve savaşta çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu durumda Tanrı’nın bir “armağanı” gibi olan Naftali’nin savaşçıları, Devora’nın zafer sebebiyle Tanrı’ya sunduğu şarkılı methiyenin de vesilesidirler (yukarıda İbn Ezra).

[c] Midraş’a göre Yaakov gömüleceği zaman, Esav yeğenlerinin karşısına çıkar ve Mahpela Mağarası’ndaki yerin Yaakov’a değil kendisine ait olduğunu iddia ederek Yaakov’un gömülmesine izin vermez. Kardeşler, bu yerin Yaakov’a ait olduğunu gösteren tapuyu getirmesi için, en hızlıları olan Naftali’yi Mısır’a geri göndermek zorunda kalırlar. Naftali de bu görevi süratle yerine getirmek üzere gider (bkz. 50:13 ačk.; Talmud – Sota 13a). Yaakov bu sayede gömülebileceği için, Naftali burada “ceylan-benzeri bir ulak”tır (yukarıda Hirsch) ve getirdiği tapu, Yaakov’un buradaki hakkı konusunda olabilecek en “güzel” kanıttır.

22-26. Yosef. Yaakov şimdi Rahel’in oğullarını mübarek kılacaktır. Yosef ve Binyamin, en son doğan ve çok sevdiği eşi Rahel’in ölümünden sonra Yaakov’a teselli olan oğullarıdır. Önceliği, yeteneği ve saflığı sayesinde kendisini nefret ve günaha teşvik eden dürtülerine üstün gelmeyi başarmış olan oğlu Yosef’e vermekte, onu çoşku-lu sözlerle övmektedir.

22. Verimli bir oğuldur – İbranice **Ben Porat** sözcüğü bu pasukta iki kez kullanılıyor olmasına karşın, ilkinde “verimli oğul”, ikincisinde ise “ve-

כִּד וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זֶרְעִי יָדָיו מִיָּדִי 24
 אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל: כֹּה מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזֹרְךָ 25
 וְאַתָּה שִׁדִּי וַיְבַרְכֶּךָ בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְּצָת
 תַּחַת בְּרִכַּת שָׁדַיִם וְרַחֵם: כִּי בְרִכַּת אֲבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בְּרִכַּת 26
 הוֹרֵי עַד-תַּאֲוֹת גְּבַעַת עוֹלָם תַּהֲיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד
 נֶזֶר אַחֲיוֹ: פ שֵׁשִׁי כִּי בְנִימִין זָאֵב יִטְרֹף בְּבֹקֶר יֹאכֹל 27
 עַד וּלְעֶרֶב יִחְלַק שָׁלָל:

lüğünü korumak için Tanrı'nın yardımını istediğinde buna nasıl kavuşmuşsa, gelecekte de, hem kişisel olarak Yosef, hem de toplumsal bağlamda Bene-Yisrael tarih boyunca sıkıntılı zamanlarda Tanrı'ya yakardıklarında, aynı şekilde yardım göreceklerdir.

Pasuğun alternatif bir çevirisi şöyledir: “[Tüm bunlar] Babanın, sana [şimdiye kadar olduğu gibi ileride de] yardım edecek [olan] Tanrısı'ndan – seni [yine] mübarek kılacak [olan] Her-Şeye-Kadir'den [kaynaklandı]” (Rabi Arye Kaplan).

Derinlerde yatan su – Tam çeviriyle “Aşağılarda uzanan derinlikler [=derinlik suları]” (krş. Radak).

Göğüslerin ve rahimlerin – Yani “baba ve annenin [çocuk sahibi olma konusunda] ihtiyaç duyduğu bereket” (Targum; Raşi); ya da sözcüklerin sembolik anlamlarından yola çıkılarak, “besin ve çocuk sahibi olma üzerine verilen bereket” (Lekah Tov).

Bereketler – Tanrı yeraltı kaynaklarından su çıkartacak; böylece Yosef'in toprakları, az yağışlı dönemlerde bile verimli olacaktır. “Rahim” mübarek kılınacak; kadınlar hamilelik dönemini normal bir şekilde tamamlayıp sağlıklı bebekler doğuracaklardır. “Göğüsler” mübarek kılınacak ve doğan bebekleri beslemek için yeterli sütü üreteceklerdir.

26. Dünyanın tepelerinin uçları – İbranice *Taavvat Givot Olam*. Ya da “ebedi [=sürekli var olan] tepeler kadar uzun ömürlü olsun” (Rabi Arye Kaplan). Ya da “ebedi tepelerin yüksekliklerine kadar çıkarsın” (İbn Ezra). Tam çeviriye bakılırsa burada kullanılan *Taava* sözcüğü “arzu” anlamındadır (Saadya Gaon; Midraş – Bereşit Raba 98) ve belki de “ebedi tepelere ulaşma konusundaki derin arzu kadar kuvvetli kılsm” anlamını vermektedir.

Aştı – “Tanrı'nın babana [=bana] vermiş olduğu *beraha*; babalarıma vermiş olduğu *berahaların* bile üstüne çıktı” (Raşi). Ya da “[o *berahaya*] ek olsun” (Targum) ya da “[o *berahadan*] daha güçlü olsun” (Sehel Tov). Yaakov Yosef'e verdiği *berahayı*, kendi atalarından aldığı bolluk *berahalarına* bizzat Yosef'in layık olmasına yönelik bir dilekle bitirmektedir.

Seçkin olan – Krş. Devarim 33:16. İbranice **Nazir**. Bu sözcük, “[ailesi tarafından zorla] ayrılmış/sürgün edilmiş” (Targum; Raşi; Midraş – Bereşit Raba 98); “en kutsal” (Sforo); “kral” (Raşbam; Radak) ya da “taç” (İbn Ezra; Radak, Şeraşim) anlamına gelebilir. İbranice'deki bu sözcük ayrıca kendini dünyevi zevklerden ayırmış bir kişiyi de ifade edebilir (Bamidbar 6:2) ve bazı kaynaklara göre Yosef gerçekten de bu tipteki bir adakta bulunmuştur (Bereşit Raba 98).

Alın – Daha doğrusu “tepesi”. Tam olarak, yeni doğmuş bir bebeğin başındaki henüz yumuşak olan bölge; “bingıldak” (Radak, Şeraşim). Bkz. Devarim 28:35, Şemuel II 14:25, İyov 2:7. Krş. Targum.

27. Binyamin – Binyamin'in soyu, kurta benzetilen, güçlü ve korkusuz savaşçılardı. Bunu *Pilegeş BaGiva* [Tepedeki Cariye] olayının ardındaki iç savaşta kanıtlamışlardır (Şofetim 19 v.d.; Radak). Benzer şekilde, Binyamin kabilesinden olan Kral Şaul da, kısa hükümdarlık dönemine karşın Moav, Edom ve Filistinler'i yenilgiye uğratmıştır. “*Sabahleyin*” sözcüğü, Yisrael tarihinin ilk dönemlerinde, halkın kahramanı olarak yükselen Şaul'u kastetmektedir. Bene-Yisrael bu dönemde gelişip parlamaya başlamıştır. “*Akşamına*” – yani ulusal çöküş dönemi başlayınca – halk Babil ve Pers'e sürüldüğü zaman bile, Binyamin'in soyundan gelenler, Yisrael'in düşmanları karşısında

²⁴ *Fakat kararlılığından ödün vermedi ve [sonunda] kolları altınlarla bezendi. [Tüm bunlar] Yaakov'un Kahramanı'nın Eli'nden çıktı; ve ondan sonra [Yosef] bir çoban, Yisrael'in temel taşı oldu.*

²⁵ *"[Tüm bunlar] Babanın Tanrısı'ndan [kaynaklandı; ve O sana yine] yardım edecektir. [Kalbin] Her-Şeye-Kadir ile [idi; dolayısıyla O] seni mübarek kılacaktır. Yukarıdan göklerin bereketi ile, derinlerde yatan suyun bereketi – göğüslerin ve rahimlerin bereketi [senin olacaktır].*

²⁶ *"Babanın verdiği beraha, benim ebeveynimin verdiği berahayı, dünyanın tepelerinin uçlarına kadar aştı. [Bu berahalar] Yosef'in başı, 'kardeşleri arasında seçkin olan'ın [Yosef'in] alnu için gerçekleşsinler.*

[91. Binyamin; İlk kitabın sonu]

²⁷ *"Binyamin yırtıcı bir kurtttur. Sabahleyin avından yer, akşamına da ganimeti dağıtır".*

24. Kararlılığından – Ya da "güçünden" (Targum; Raşi). Ya da "yayını" (Sehel Tov; İbn Ezra; Radak; bkz. s.a.).

Ödün vermedi – Targum; Raşi. Ya da "kuvveti eski haline döndü" (Targum Yonatan; Talmud – Sota 36b); ya da "arzularını frenleyebildi" (Potifar'ın eşiyle olan tecrübesine bir gönderme, 39:8; Raşi; bkz. s.a.).

Alternatif olarak "yayını kuvvetli bir şekilde girdi" (Raşbam). Bu görüş doğrultusunda pasuğun tümünün açıklaması şöyledir: Yay, Yosef'in gücünü ima etmektedir. Başka bir deyişle düşmanlarının nefret ve saldırılarına rağmen, Paro onun "kollarını altınlarla bezediğinde" (s.a.) Yosef'in Mısır yöneticisi olarak gücü, kuvvetli bir şekilde onaylanmıştır (Raşi). Tüm bu büyüklük, Yosef'e Tanrı'nın – Yaakov'un Kahramanı'nın – sayesinde gelmiş, Yosef'in yükselişindeki tüm engeller, tamamen Tanrı'nın yardımıyla aşılmıştır (Raşi).

Kolları altınlarla bezendi – Targum; Raşi; krş. 41:42. Ya da "kolunu büktü" (Raşbam), "kolları güçlendi" (İbn Ezra; Radak); "kolu galip geldi" (Şemuel ben Hofni Gaon).

Yaakov'un Kahramanı – İbranice **Avir Yaakov**. Bu, Tanrı'nın, Yaakov'la bağdaştırıldığındaki ünvanıdır; bkz 31:42. Ya da "Yaakov'un, Sonsuz-Güce-Sahip-Olanı".

Çoban oldu – Targum Yonatan; Raşi. Çeviriye göre, "çoban olan", Yosef'tir. Ancak başka bir fikre göre bu sözler Tanrı'dan bahsetmektedir. Dolayısıyla pasuk "Tüm bunlar Yaakov'un Kahramanı olan Çoban'ın; Yisrael'in Kayası'nın Eli'nden çıktı" şeklinde anlaşılabilir (Septuaginta).

Yisrael'in temel taşı – Ya da "Yisrael'i inşa eden"

ya da "Yisrael'in kurucusu" (krş. Targum; Raşi, Raşbam). İbranice **Even**. Tam anlamıyla "taş" ya da "kaya" (Radak). Bir çeviriye göre "öz" (Saadya Gaon; Şemuel ben Hofni Gaon). Bir görüşe göre bu sözler, Yosef'in soyundan gelecek olan Maşiah'a [**Maşiah ben Yosef**] yönelik bir göndermedir (Şemuel ben Hofni Gaon; Ralbag; Tseror Amor; krş. Midraş Agada; Talmud – Suka 52b; Tora Şelema 330).

Çevirideki "ondan sonra" sözcüğü, pasukta "**Mişam – Oradan**" şeklinde geçmektedir. Bu sözcük, dolayısıyla, "Tanrı'nın kendisine verdiği yöneticilik mevkiinden" veya "iftira kurbanı olma durumundan" anlamına gelebilir. Diğer yandan çevirimiz "Yisrael'in temel taşı" tanımının Yosef'i ifade ettiği yönünde olsa da, bu ifade pekala Yaakov'u işaretliyor olabilir. Dolayısıyla pasuğun bu bölümünün alternatif bir çevirisi şöyledir: "Yisrael'in temel taşı [=Yaakov], oradan [=Yosef'in yöneticilik yaptığı Mısır'dan] güdüldü". Başka bir deyişle Yosef, "Yisrael'in temel taşı" olan Yaakov'a yiyecek sağlayan "çoban" olmuştur.

"Taş" kelimesi Zeharya 4:7'de kullanıldığı şekilde, kraliyeti ve ulusun liderini simgeler. Başka bir görüşe göre, **Even** sözcüğü, "**Av uVen** – Baba ve oğul" kelimelerinin sıkıştırılmış hali olarak görülebilir. Bu da, Yosef'in "babadan oğula" tüm aileyi desteklediğine işaret eder (Raşi). Bu sıkıştırılmış sözcük aynı zamanda aileyi de simgeler. Zira aile, ulusu kuran temel taşıdır.

25. Tüm bunlar – Çeviri, Raşi'nin açıklaması doğrultusundadır. Yosef, Potifar'ın karısı tarafından günaha teşvik edildiğinde, kalbi Tanrı'yla kalmış ve arzularının üstesinden gelebilmiştir (Raşi). "Her-Şeye-Kadir" olarak çevrilen **Şa-da-y** İsmi, Tanrı'nın, iyi ya da kötü her şey için uygun sınırları belirlediğini ["yeter!"] dediğini (1:9-13 açk.) ifade eder. Bu pasukta bu İsmi'nin kullanılması anlamı şöyledir: Yosef manevi bütün-

28 כַּח־כָּל־אֱלֹהִי שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים
 עֶשֶׂר וְזֹאת אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיִּבְרַךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר
 29 כִּבְרַכְתּוּ בִּרְךְ אֹתָם: כֹּט וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֶף
 אֶל־עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל־אֲבֹתִי אֶל־הַמֶּעָרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה
 30 עֲפְרוֹן הַחֲתִי: ז בַּמֶּעָרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי
 מִמְּרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת
 31 עֲפְרוֹן הַחֲתִי לְאַחֲזֵת־קֶבֶר: זא שָׁמָּה קִבְּרוּ אֶת־אֲבֹרָהֶם וְאֵת
 שָׂרָה אֲשֶׁתּוֹ שָׁמָּה קִבְּרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רַבֵּקָה אֲשֶׁתּוֹ וְשָׁמָּה
 32 קִבְּרֹתִי אֶת־לֵאָה: זב מִקְנֶה הַשָּׂדֶה וְהַמֶּעָרָה אֲשֶׁר־בוֹ מֵאֵת
 33 בְּנֵי־חֵת: זג וַיְכַל יַעֲקֹב לְצִוֹת אֶת־בָּנָיו וַיֹּאסֶף רַגְלָיו
 אֶל־הַמֶּטֶה וַיְגֹעַ וַיֹּאסֶף אֶל־עַמִּיו:

konusu için bkz. *Meam Loetz* 3:549.

33. Yaakov ... tamamladı – Yaakov, bu dünyada yapması gerekenlerin tümünü “tamamladıktan” sonra ölmüştür. Son görevi oğullarına sorumluluklarını bildirmektir ve bunu yaptığı anda ruhu onu terk etmiştir.

“Babamız Yaakov ölmedi” (Talmud – Taanit 5b)

Tora her ne kadar aşağıda Yaakov için yas tutulduğunu ve kendisinin mumyalanıp gömüldüğünü açıkça belirtiyorsa da, Rabi Yohanan, Yaakov’un ölmediğini belirtir ve dayanak olarak şu pasuğu gösterir: “‘Ve sen – korkma hizmetkarım Yaakov’ diyor Tanrı; ‘Dehşete kapılma Yisrael. Çünkü seni uzaklardan, soyunu da esaretlerinden kurtaracağım’” (Yirmeyau 30:10).

Peygamber Yirmeyau, bu sözleriyle Yaakov’u, [Yaakov’un] soyuyla bağdaştırmaktadır. Ve soyu halen yaşamakta olduğuna göre, onunla bağdaştırılan Yaakov da yaşıyor olmalıdır. *Tosafot*, Rabi Yohanan’ın sözlerine destek olarak, Tora’nın Avraam ve Yitshak’ın “öldüklerinden” açıkça bahsetmiş olmasına karşın, Yaakov için böyle bir açıklamanın yapılmadığına, sadece “halkına katıldı” dendiğine dikkat çeker.

Birçok otorite bu tezati, Yaakov’un yaşamının, çocukları onun mirasını korudukları sürece manevi olarak devam ettiği şeklinde açıklar.

Resise Layla, Yaakov’un vücudunu çok mükemmelleştirdiğini, öyle ki ruhuyla – maneviyatıyla – kesinlikle gelişmediğini belirtir. Ölümü acı dolu ve yıpratıcı yapan şey, ruhun, içinde bulunmaya alışık olduğu tutku dolu bir maddi varlıktan – vücuttan – ayrılmak zorunda bırakılışdır.

Bir insan maddi olarak ne kadar tutkulu olursa, bu dünyadan kopup, kendisini bekleyen daha kutsal bir yaşama ulaşmak da o kadar dayanılmaz olur. Diğer yandan, dünyevi yaşamdaki maneviyat düzeyi ne kadar ruhani olursa, vücut da hayvani istek ve içgüdülerden o kadar kurtulmuş olacak ve bu ayrılış daha az yıpratıcı olacaktır.

Yaakov kendini o kadar mükemmelleştirmiştir ki, ölümü bir kişinin paltosunu çıkarması gibi olmuştur. Ruh, fiziksel kıyafetini bu kadar kolaylıkla terk etmiş, özel bir değişim gerektirmemiştir. Bu derin açıdan bakıldığında, Yaakov için, “ölüm” diye bir kavram zaten yoktur. Başka bir deyişle bu dünyayı terk etmiştir; ancak ölümü, bizim bildiğimiz anlamda gerçekleşmemiştir. Rabi Yohanan’ın sözlerinin anlamı budur.

²⁸ Tüm bunlar, Yisrael'in kabileleridir, [toplamda] oniki tane. Ve babalarının onları mübarek kılarken onlara söyledikleri de bunlardır. [Yaakov] Her birini kendisine uygun bir **berahayla** mübarek kılmıştır.

²⁹ [Yaakov, bundan sonra] Onlara son direktiflerini verdi. Onlara “*Ben halkıma katılıyorum*” dedi. “*Beni Hiti [milletinden] Efron'un arazisindeki mağarada gömmek üzere, babalarıma götürün.*” ³⁰ Bu, Kenaan Ülkesi'nde, Mamre'nin bitişiğindeki Mahpela arazisindeki mağaradır. Avraam [mağarayı, o] arazinin yanında, Hiti Efron'dan mezarlık arsası olarak satın almıştı. ³¹ Avraam'ı ve eşi Sara'yı oraya gömmüşlerdi, Yitshak'ı ve eşi Rivka'yı oraya gömmüşlerdi ve ben de Lea'yı oraya gömmüştüm. ³² “Araziyle içindeki mağaranın satın alım işlemi, Het oğullarım elinden gerçekleşmişti”.

³³ Yaakov oğullarına son direktiflerini vermeyi böylece tamamladı. Ayaklarını yatağın içine topladı, son nefesini verdi ve halkına katıldı.

zafer elde edeceklerdir. Bu, Binyamin kabilesine mensup olan, ve Pers başveziri Aman'ı safdışı bırakan Mordehay ve Ester'e yapılan bir göndermedir (bkz. Megilat Ester 8:7; Midraş – Tanhuma'dan alıntı yapan Raşi).

28. On iki – Tora, 35:22'de belirttiği noktayı – 12 kabile olduğunu – Yosef'in kabilesi iki kabileye ayrıldığı halde bir kez daha tekrarlamaktadır. Mesaj şudur: Erets-Yisrael'de toprak hakkına sahip olan kabileler, sadece bu bölümde *beraha* almış olanlar değildir. Menäşe ve Efrayim'in burada ayrı *beraha* almamış olmaları, onların her türlü hakka sahip birer kabile olduğu gerçeğini değiştirmez.

Kabile sayısı olarak, “12”, sabittir. Levi, kabileler içinde sayıldığı zaman, Menäşe ve Efrayim, “Yosef” adı altında tek bir grup olarak kabul edilir. Levi sayılmadığı zaman ise, Menäşe ve Efrayim 12 kabilelik listeye ayrı ayrı dahil olurlar.

Buna göre, gerek Koen Gadol'un göğüs plakasındaki kabile listesinde (Şemot 28:29), gerekse de halkın Erets-Yisrael'e girişinin ardından Gerizim ve Eval dağları arasında yapılacak törende (bkz. Devarim 18:1 v.d.), Yosef'in çocukları tek bir kabile olarak sayılacaklardır.

Fakat, Ülke'nin 12 kabile arasındaki paylaşımı ve çöldeki kamp ve yolculuk düzeni söz konusu olduğunda (Bamidbar perek 2), Menäşe ve Efrayim ayrı ayrı değerlendirilecektir. Bu son iki örnekte, Levi hesaba katılmamıştır; zira Tanrı'nın özel hizmetkarları olarak, Leviler, Mişkan'ın etrafında konaklıyorlardı. Ayrıca [kendilerine özgü 48 şehir dışında (Bamidbar 35:7)] Erets-Yisrael'in hiçbir bölgesinde pay sahibi olmamışlardır.

Her birini kendisine uygun bir berahayla – Yaakov her oğluna özel bir *beraha* vermiştir ve tarih, bu *berahaların* doğruluğunu kanıtlamıştır

(41:12, Ramban o.ç.).

29-32. Yaakov'un son isteği. Yosef, Yaakov'u Mahpela Mağarası'na gömeceğine dair söz vermiş olsa da, Yaakov şimdi bu görevi tüm oğullarına vermektedir. Çünkü Paro'nun Yosef'in ülkeyi terk etmesine izin vermeyebileceğinden korkmakta, fakat diğer kardeşlere bu konuda karışmayacağını düşünmektedir.

Yaakov, Yosef'in bu konuda pek serbest olamayacağına dair tahmininde haklıdır; nitekim Yosef, Paro'dan izin almak için araya Paro'ya yakın kişileri koymaya ihtiyaç duymuştur. Paro Yosef'in gitmesine sadece Yosef bu görev konusunda babasına yemin ettiği için izin vermiştir (bkz. 50:4-6). Yaakov, Atalar ve Anneler'in burada gömüldüğünü özellikle belirterek, bu mağarada gömülmenin önemini vurgulamaktadır (Ramban).

29. Arazideki mağara – Bkz. Bereşit 23:9.

30. Otoritelere göre, Yaakov'un mağarayı en ince ayrıntısına kadar tarif etmesinin sebebi, Erets-Yisrael'den uzakta geçen 17 yıl içinde, oğullarının mağaranın nerede olduğunu unutmuş olmaları, ya da yerli halkın bu bölgeyi ele geçirmiş olabileceği konusundaki endişesidir. Yaakov ayrıca, Avraam'ın bu bölgeyi işgal etmediğini, “*satın aldığını*” önemle vurgulamaktadır.

31. Avraam ve Sara – Bkz. Bereşit 23:19, 25:9.

Yitshak ve Rivka – Bkz. Bereşit 35:29. Ancak orada, Yitshak'ın Mahpela Mağarası'nda gömüldüğü söylenmemektedir.

Lea – Rivka ve Lea'nın gömülmeleri Tora'da daha önce belirtilmemiştir. Eski bir kaynak, Lea'nın “Rivka'nın yakınına, Sara'nın sol tarafına” gömüldüğünü kaydetmektedir (*Sefer Ayovelot* 36:21). Mezarların ne sırayla düzenlendiği

1-2 א וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשְׁקֶלְלוּ: ב וַיֵּצֵאוּ יוֹסֵף
 אֶת-עַבְדָּיו אֶת-הָרָפָאִים לַחֲנֹט אֶת-אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הָרָפָאִים
 3 אֶת-יִשְׂרָאֵל: ג וַיִּמָּלְאוּ-לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמָּלֵאוּ יָמָיו
 4 הַחֲנֹטִים וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבַעִים יוֹם: ד וַיַּעֲבְרוּ יָמָיו בְּכִיתוֹ
 וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם-נָא מִצָּאֲתִי חֵן
 5 בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ-נָא בְּאָזְנִי פַרְעֹה לֵאמֹר: ה אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי
 לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאֲשׁוּבָה:
 6-7 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עָלֶה וּקְבֹר אֶת-אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַךָ: ז וַיַּעַל
 יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעַל אֹתוֹ כָּל-עַבְדָּיו פַּרְעֹה וְקָנִי בֵיתוֹ
 וְכָל זָקָנִי אֶרֶץ-מִצְרָיִם:

tur. *Midraš*, Yosef'in Paro'nun yardımcılardan red cevabı beklediğini, bu nedenle "Seni suçlayan birinin sana karşı davranmamasını istiyorsan, onu kendi safına çek" sözüne göre hareket ettiğini belirtir. Yosef önce kraliçenin kişisel hizmetkarına başvurmuş, o kraliçeyi etkilemiş, kraliçe de Paro'yla konuşmuştur.

5. Kazmış olduğum – Ya da "hazırladığım" (*Targum*).

6. Sana yemin ettirdiği üzere – Paro'nun iması açıktır. Yosef gitmeye yemin etmiş olmasa, kendisine izin verilmeyecektir (Raşi). Buradan, o dönemde yemin kavramına büyük önem verildiği sonucu çıkmaktadır. Alternatif bir açıklama da *Meam Loez* tarafından verilmektedir. Mısır'da bir Paro'nun yetmiş dil bilmesi gerekirdi. Bu şekilde herkesle, arada bir çevirmen gerekmeden konuşabilirdi.

Midraš'a göre, Yosef Paro'nun huzuruna çıkarılmadan önceki gece bir melek gelir ve hapisteki Yosef'e yetmiş dili bir gecede öğretir. Ertesi gün Paro'nun karşısına çıkınca, Paro onunla hangi dilde konuşmuşsa, o da o dilde cevap vermiştir. Fakat Yosef'in Paro'ya bir üstünlüğü vardır.

Paro'nun bilmediği tek dil vardır: "*Laşon Akodeş – Kutsal Dil*" [=İbranice]. Paro bunu görünce Yosef'ten hem kendisine bu dili öğretmesini ister,

hem de bu durumu açığa çıkarmaması konusunda kendisine yemin ettirir. Burada da Yosef'in yeminine özellikle saygı göstermektedir. Zira Yosef'ten babasına vermiş olduğu yemini bozmasını istemesi halinde, onun kendisine vermiş olduğu yemini bozma konusunda tereddüt etmeyeceğini bilmektedir.

7-13. Cenaze Korteji.

7. Yosef ... kuzeye çıktı – Kortejde bütün kardeşler olmasına karşın, Yosef pasukta özellikle öne çıkarılmaktadır. Bunun sebebi, Yosef'in, ailenin en yüksek rütbeli kişisi olmasına rağmen babasının cenazesine şahsen katılmış olmasıdır. Yosef bunun ödülünü kısasa kısas almıştır.

Mısır Çıkışı döneminin en yüksek rütbeli kişisi olan Moşe Rabenu, Bene-Yisrael Mısır'ı terk ettiği zaman, Yosef'in kemiklerini şahsen yanına almıştır (*Şemot* 13:19; *Talmud – Sota* 9b).

Yaakov herkesçe bilge ve büyük bir şahsiyet olarak takdir edilen bir kişiydi ve Mısır'a gelişle kılık sona ermişti. Bu sebeple Mısır'ın ileri gelenleri hem Yosef'e hem de Yaakov'a yönelik saygılarının bir ifadesi olarak, korteje eşlik etmektedirler (*Sforno*).

50

¹ Yosef babasının yüzü üzerine kapandı. Orada ağladı ve onu öptü. ² Yosef sonra hizmetkarlarına – anatomi uzmanlarına – babasını mumyalamalarını emretti. Uzmanlar, Yisrael'i mumyaladılar. ³ Kırk gün doldu; zira mumyalama için gereken gün sayısı buydu. Mısır, onun [Yaakov] için yetmiş gün ağladı.

⁴ Yas günleri geçince, Yosef Paro'nun ev halkına başvurdu ve şöyle dedi: “Eğer mümkünse, lütfen Paro'ya şu kişisel mesajı iletin: ⁵ Babam bana, ‘Bak ben öliyorum; beni Kenaan Ülkesi'nde kendime kazmış olduğum mezarıma – tam oraya göm’ diyerek yemin ettirdi. Şimdi; izin verirseniz, çıkıp babamı gömeyim ve geri geleyim”.

⁶ Paro “Çık ve sana yemin ettirdiği üzere babanı göm” dedi.

⁷ Yosef babasını gömmek üzere kuzeye çıktı; Paro'nun tüm bakanları, sarayının ileri gelenleri ve Mısır'ın tüm diğer ileri gelenleri de onunla çıktılar.

50.

1-3. Yaakov için bütün Mısır yas tutuyor.

1. Ve Yosef, babasının yüzü üzerine kapandı – Elbette diğer kardeşleri de, doğal olarak Yosef kadar üzüntülüdürler. Fakat burada özellikle Yosef'ten bahsedilmektedir; zira bu, Tanrı'nın Yaakov'a vermiş olduğu, “Yosef, elini [senin] gözüne yerleştirecektir” (46:4) sözünün gerçekleşmesini işaretlemektedir (*Sehel Tov*). Başka bir neden de, o anda Yaakov'a en yakın duran kişinin Yosef olmasıdır. Yaakov bu anda kendisine bazı son talimatlar ve diğer kardeşlerinin bilmediği Tanrısal sırları fısıldamaktadır (*Aamek Davar*).

2. Mumyalamalarını – Bu teknik, vücudun içine pelesenk ya da sedir yağı ile Libya çölünde bulunan bir çeşit sodyum karbonat solüsyonunun enjekte edilmesi, ayrıca vücudun bu sıvı karışımı içinde bir süre bekletilmesi ile yapıldı (*Zoar* 1:250b, 2:141b; Şemuel ben Hofni Gaon; Abrahanel. Krş. Herodotus 2:87; *Diodorus Siculus* 1:91).

Ancak günümüzde Yahudiler mumyalama tekniğini kullanmazlar. Zira bu teknik, Mısırlıların putperest inançları doğrultusunda uyguladıkları bir gelenektir. Tora yasalarına göre ise, bu işlem kesinlikle yasaktır. Zira Tora, vücudun doğal yollarla ve çabuklukla bozulmasını ister. Ruh Tanrı'ya yükselir, fakat topraktan alınan fiziksel madde Tanrı'nın Adam'a söylediği gibi kaynağına geri döner: “çünkü tozsun sen ve toza geri döneceksin” (3:19).

Yosef'in Yaakov'un vücudunu mumyalatmasının, Mısırlıların putperest gelenekleriyle elbette ilgisi yoktur. Mısır gelenekleri ölünün ardından uzun

bir yas dönemini gerektirdiğinden (p. 3), Yosef babasının bu süre zarfında çürümeye maruz kalmamasını istemiştir. Ayrıca Kenaan'a kadar olan yolculuk da kısa değildir ve sıcak bir iklimde gerçekleşecektir.

Or Ahayim, bir *Tsadik*'in vücudunun hiçbir zaman çürümediğini hatırlatır. Yosef'in de bunu bildiği düşünüldüğü zaman, mumyalatma için başka bir sebep aramak gerekir. Oysa sebep işte tam olarak budur. Zira Yaakov'un vücudu çürümeyeceği için buna şahit olan Mısırlılar onun naaşını kutsal sayıp putlaştırabilirlerdi. Yosef, babasını bu korkunç olaydan korumak için, onun vücudunu mumyalatmıştır. Böylece Mısırlılar, vücudun çürümemesini buna bağlayacaklardır.

Yetmiş gün – Bunun kırk günü mumyalama, otuz günü de geleneksel yas içindir (Raşi); krş. *Bamidbar* 20:29, *Devarim* 34:8. Mumyalama normal şartlarda yetmiş gün gerektirmesine karşın (Herodotus 2:87), Yaakov'a uygulanan, kırk günlük kısmi bir mumyalamadır. Ancak yine de beklenmesi gereken gün sayısı yetmiştir (Şemuel ben Hofni Gaon; krş. *Midraş Agada*).

4-6. Gömme izni. Yosef Mısır'da yönetici olduğu için, ülkeden uzun bir süre ayrı kalması ve bu süre içinde onun yokluğundan devlet işlerinin etkilenmemesi imkansızdır. Ayrıca Paro, Yaakov ve ailesinin, asıl ülkelerini hala Kenaan olarak kabul ettiklerini anladığı takdirde, Yosef'in oraya gittikten sonra geri dönmeyeceğinden şüphelenecektir [Nitekim Yosef bu şüpheyi önlemek için, Paro'ya hemen geri döneceğine dair söz vermiştir (p. 5)]. Bu nedenle, ülkeden ayrılmak için Yosef'in Paro'nun iznini alması şarttır (Ramban).

p. 4'ün belirttiği gibi, Yosef Paro'ya doğrudan başvurmamış, araya hatırı sayılır kişiler koymuş-

- 8 ה וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחִיו וּבֵית אָבִיו
- 9 רָק טַפָּם וְצִאָנָם וּבְקָרָם עֲזָבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: ט וַיַּעַל עִמּוֹ
- 10 גַּם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד: י וַיָּבֹאוּ עַד־גִּזְרֵן
- הָאֲטֹד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ־שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֹד
- 11 מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שְׁבַעַת יָמִים: יא וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ
- הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֲבֵל בְּגִזְרֵן הָאֲטֹד וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל־כְּבֹד זֶה
- לְמִצְרַיִם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:
- 12-13 יב וַיַּעַשׂ בָּנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם: יג וַיִּשְׁאֲלוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה
- כְּנָעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמִּעְרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם
- אֶת־הַשְּׂדֵה לְאַחֲזֹת־קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרָן הַחֲתִי עַל־פְּנֵי מִמְרָא:
- 14 יד וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרֵימָה הוּא וְאָחִיו וְכָל־הָעֲלִים אֹתוֹ לְקֶבֶר
- אֶת־אָבִיו אַחֲרָי קֶבֶרן אֶת־אָבִיו:

artık olmaması, Mısır için gerçekten bir yas sebebi. Çünkü Yaakov'un varlığı, Mısır'a bolluk ve zenginlik getirmiştir. Mısırlılar, Yaakov'un anısı onuruna, onun çocuklarına saygı göstermeye devam etseler, bundan yarar sağlamaya devam edeceklerdir. Ancak onlar bunun yerine, Yahudiler'i hor görmeye başlayacaklar ve zaman içinde onları köleleştireceklerdir. Bunun sonucunda da Mısırlılar, kendilerini mahvedecek belalara maruz kalacaklardır – ve bu, yas için oldukça geçerli bir sebeptir (Or Atora).

Avel Mitsrayim – “Mısır’ın Yası”. Ya da “Mısır Ovası” (krş. 14:6, Raşi o.a. ve Bamidbar 33:49, Raşi o.a.). Coğrafik açıdan, burası Avel Aşitim ile bağdaştırılabilir (Bamidbar 33:49).

13. Oğulları onu Kenaan Ülkesi'ne taşıdılar – Methiyeler sona erdikten sonra, oğulları tabutu omuzlarında, Mahpela Mağarası'na taşınmışlardır (Abravanel).

Yaakov ölmeden önce, cenaze sırasında tabutun çevresindeki dizilişlerini, oğullarına göstermişti. Bu, gelecekte Bene-Yisrael'in Mişkan etrafındaki konaklama ve yolculuk düzeniyle aynıdır (bkz. Bamidbar Perek 2). Orada olduğu gibi, burada da, Levi tabutun taşınmasına katılmamıştır. Yosef de

yoktur; çünkü onun yerini Menase ve Efrayim almıştır. Yaakov, Levi'nin cenazeyi taşımaması gerektiğini bildirmişti; zira Levi kabilesi gelecekte Aron Aberit'i taşımakla görevlendirileceklerdir ve bir ölüyü taşımaları uygun değildir. Yosef'in buna katılmamasının sebebi ise, bu işin bir yöneticiye uygun olmamasıdır (Raşi).

Talmud, Esav'ın Yaakov'un mağaraya gömülme hakkına itiraz ettiğini, bunun üzerine en hızlı kardeş olan Naftali'nin tapuyu getirmek için koşup Mısır'a kadar geri gittiğini anlatır. Dan'ın sağır oğlu Huşim, Esav'la kardeşler arasındaki konuşmayı duymadığı için konuyu anlamamıştır. Yaakov'un gömülmesi için neyi beklediklerini anlayamayınca sorar. Durum kendisine açıklanınca çok kızıp bağırır: “Naftali Mısır'dan dönene kadar büyükbabam orada onursuz bir şekilde yerde mi kalacak?!” Bunun üzerine, Huşim bir sopa alır ve Esav'ın başına sertçe vurarak, onu öldürür (*Talmud – Sota* 13a). *Pirke DeRabi Eliezer* 36'ya göre, vuruşun etkisi Esav'ın başını kopartır ve baş mağaranın içine yuvarlanarak Yaakov'un ayakları dibinde durur. Esav'ın başı Mahpela Mağarası'nda kalır, vücudunun kalanı ise çocukları tarafından kendi ülkesi olan Seir'e götürülür.

⁸ Yosef'in tüm ailesi, kardeşleri ve babasının ailesi [de onunla gittiler ve] sadece küçük çocuklarını, davarlarını ve sığırlarını Goşen bölgesinde bıraktılar. ⁹ Onunla [Yosef'le] birlikte aynı zamanda bir araba grubu ve süvariler de çıkmıştı. Kortej fazlasıyla görkemliydi.

¹⁰ Yarden'in kıyısında bulunan Goren Aatad'a geldiler. Burada [Yaakov'u] büyük ve görkemli bir törenle methettiler. [Yosef] Babası için yedi gün boyunca yas tuttu.

¹¹ Kenaan Ülkesi'nde oturanlar Goren Aatad'daki yası gördükleri zaman "Bu, Mısır için oldukça ağır bir yas" dediler. Yarden'in kıyısındaki bu yere, bu yüzden Avel Mitsrayim adı verildi.

¹² [Yaakov'un] Oğulları ona, aynen kendilerine emretmiş olduğu şekilde davrandılar.

¹³ Oğulları onu Kenaan Ülkesi'ne taşıdılar ve onu Mahpela arazisindeki mağaraya gömdüler. Avraam Mamre'nin bitişiğindeki bu araziye, Hiti Efron'dan mezarlık arsası olarak satın almıştı.

¹⁴ Babasını gömdükten sonra, Yosef Mısır'a döndü – o, kardeşleri ve babasını gömmek üzere kendisiyle çıkan herkes.

8. Sadece küçük çocuklarını ... bıraktılar – Birçok otoriteye göre, Mısır'da başlamak üzere olan esaretin ilk sinsi işaretleri Yaakov ölür ölmez kendini göstermeye başlamıştır. Kardeşler herkesi beraberlerinde götürmek istemişler; fakat Paro buna izin vermemiştir. Bu şekilde bir bakıma onlara, tamamen özgür kişiler olmadıklarını göstermek istemektedir. Yosef'in kardeşlerine Tanrı'nın onları Kenaan Ülkesi'ne bir gün geri götüreceğine dair güvence vermesinin nedeni budur (p. 24; Malbim).

10. Yarden'in kıyısında – Tam çeviriyle "Yarden'in diğer tarafında". Bu sözler Tora'nın genelinde "Kutsal Topraklar temel alınarak" kullanılır; dolayısıyla Erets-Yisrael nehrin batı yakasında olduğuna göre, söz konusu yer, Yarden Nehri'nin doğu kıyısı olsa gerektir (Rabenu Meyuhas). Krş. Bamidbar 32:19, Devarim 1:1, 3:8, 4:49, 11:30; Yeoşua 1:14. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, Yosef Kenaan'a kıyı şeridi yoluyla gelmek yerine Kral Yolu'nu takip etmiştir (Bamidbar 20:17, 21:22). Bu yol Ürdün-ötesi bölgeye giden tanınmış bir yoldur. Mısır'dan çıkışta takip edilen yol da buydu. Ancak yine de başka otoritelere göre buradaki "karşı taraf" terimi, Yarden'in batı kıyısını ifade etmektedir (*Sehel Tov; Hizkuni*).

Goren Aatad – Tam anlamıyla "Böğürtlen Çalısı Ambarı", ya da "Böğürtlen Çalısı Harmanlama Yeri"; bir tür dikenli çalılık (bkz. Şofetim 9:14, Teilim 58:10; ayrıca 3:18, *Targum* o.ç.; *Mişna* – *Şeviit* 7:5). *Septuaginta*'ya ve Sami dillerindeki benzer sözcüklere dayanarak, buradaki **Atad** sözcüğünün, Yarden kıyısında yetiştiği bilinen şimşir çalılığı (*Lycium Europaeum*) olduğu

söylenir. Rambam'ın (*Mişna* – *Şeviit* 7:5 açıklamasında; ayrıca Saadya Gaon'un) işaret ettiği üzere bu bitkinin siyah ve yenilebilir kökleri vardır (*Şeraşim*). *Septuaginta* ve *Vulgate* bunu *Rhammus* olarak çevirirken; Radak'ın açıklaması İspanyolca *cardon*; yani süsleğenotudur.

Bu arazinin ismi, etrafının dikenlerle çevrili olduğunu belirtmektedir. Fakat Hahamlarımız (*Talmud* – *Sota* 13a), bu isimlere farklı bir açıklama getirirler. Buna göre, korteji gören Kenaani krallar ve Yişmaeli prensler, önce cenazeyi engellemek isterler, fakat Yaakov'un tabutu üzerinde Yosef'i tacının asılı olduğunu görünce, yumuşarlar ve Ata'ya yönelik saygılarını belirtircesine kendi taçlarını da tabutun üstüne yerleştirirler. Üstünde otuz altı tacın asılı olduğu tabut, bu şekliyle dikenlerle kaplı bir tarlayı andırması olduğundan, bu yere bu isim verilmiştir (*Raşi*).

Büyük ve görkemli bir törenle methettiler – Bundan önce hiç bu kadar muhteşem bir methiye olmamıştır (*Sehel Tov*). "Büyük"tür; çünkü uzun saatler boyu sürmüştür. "Görkemli"dir; çünkü methiyeler kalbin derinliklerini etkileyecek özeliktir (*Aamek Davar*).

Yedi gün boyunca yas tuttu – Krş. Şemuel I 31:13, İyov 2:13. Bu olay, Yaakov'un gömülmesinden sonra gerçekleşmiştir (İbn Ezra). Bazı kaynaklara göre, yakın bir akrabanın cenazesinin ardından yedi gün boyunca yas içinde oturma uygulamasının [**Şiva**] kökeni burasıdır (*Talmud Yerusalmi* – *Moed Katan* 3:5; *Pirke DeRabi Eliezer* 17; İbn Ezra).

11. Bu, Mısır için oldukça ağır bir yas – Bu sözlerin sahipleri, farkında olmadan, ağızlarından kehanetsel sözler çıkarmışlardır. Zira Yaakov'un

טו וַיֵּרְאוּ אֶחָיו־סָף כִּי־מָת
 אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהִשָּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת
 כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: טז וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ
 צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: יז כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא
 פֶּשַׁע אֲחִיךָ וַחֲטֹאתֶם כִּי־רָעָה גָמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע
 עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבָּרֶם אֵלָיו: יח וַיֵּלְכוּ
 גַּם־אֲחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים: יט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל־תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי: כ וְאַתֶּם
 חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּי־נִסִּים
 הָיָה לְהַחֲיֹת עַם־רַב: שביעי כא וְעַתָּה אֶל־תִּירָאוּ אֲנֹכִי
 אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיִּדְּבַר עַל־לִבָּם:
 כב וַיָּשָׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה
 וְעֶשְׂרִי שָׁנִים: כג מִפְטִיר כג וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם
 בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל־בְּרָכִי יוֹסֵף:

muşlardır. Yosef'i satmaları elbette hata sonucu değil; bilinçlidir. Diğer yandan, kendilerini bunu yapmakta haksız görmemişlerdir. Zira Yosef'in hırs ve tavırlarının Bene-Yisrael'in geleceği için bir tehlike oluşturduğuna samimi bir şekilde inanmışlardır (Akedat).

[Ulaklar] – Lekah Tov.

19-20. Yosef, istese bile kendilerine zarar vermeyeceğine dair kardeşlerine güvence verir. Eğer Tanrı, onlar gibi *Tsadikler*'den oluşan bir grubun bile Yosef'e zarar vermesine izin vermemişse, onun – yani tek bir kişinin – kardeşlere zarar vermesi nasıl mümkün olabilir? (Raşi).

19. **Tanrı'nın yerini alabilir miyim?** – “Tüm bu olayları Tanrı planlamışken, bu planın doğruluğunu sorgulayacak ve onu yerine getiren sizleri cezalandıracak kadar güçlü biri miyim ki? Sizler sadece O'nun elçiliğini yaptınız!”. Yaakov aynı sözleri Yosef'in annesi Rahel'e yönelik kullanmıştır; bkz. 30:2.

20. “Sizin düşmanınız olduğumu düşünmekle hata ettiğiniz doğru; fakat *Tanrı sonucunu iyi yaptı*” (Sforno).

Yaptı – Ya da “*Tanrı, iyi sonuca niyetlenmişti*”.

21. **Kalplerine konuştu** – Bkz. 34:3 açık.

23. **Torunlar** – Tam çeviriyle “*üçüncü nesil*”. Aslında bu terim Efrayim'in çocuklarını (yani Yosef'ten itibaren üçüncü nesil; Şemuel ben Hofni Gaon); Efrayim'in torunlarını (Şemuel ben Hofni Gaon) ya da Efrayim'in büyük torunlarını (Ralbag) belirtiyor da olabilir. Ailesindeki nesil başları şöyledir: Efrayim, Şutelah, Eran (Bamidbar 25:35, 25:36; krş. Divre Ayamim I 7:20). Yosef kardeşler arasında ilk ölen olmasına karşın, Efrayim'in çocuklarını, torunlarını ve torunlarının çocuklarını görebilecek kadar yaşamıştır.

Menaşe'nin oğlu Mahir'in oğulları – Bunların en kaydadeğeri Gilad'dır (Bamidbar 26:29. Bkz. Divre Ayamim I 7:14, 7:16; Bamidbar 27:1, 32:29, 36:1; krş. Divre Ayamim I 7:20). Mahir'in

¹⁵ Yosef'in kardeşleri, babaları ölünce [bunun olası sonuçlarını] fark ettiler. "Ya Yosef bize kin duyuyorsa?" dediler. "Ona etmiş olduğumuz tüm kötülüğün karşılığını vermek isteyecektir".

¹⁶ Yosef'e [ulaklar göndererek, ona şöyle] söylenmesini emrettiler: "Baban, ölümünden önce [bize] şöyle bir direktif vermişti: ¹⁷ 'Yosef'e şöyle deyin: Lütfen; kardeşlerinin sana kötülük yaptıklarındaki kindarca davranışlarını ve günahlarını bağışla'. Şimdi – lütfen, babanın Tanrısı'nın kullarının bu kindarca davranışını bağışla".

[Ulaklar] Kendisine konuştuklarında Yosef ağladı.

¹⁸ Daha sonra kardeşleri de gelip kendilerini onun önünde yere attılar ve "İşte!" dedi - ler, "Senin kölelerin olmaya hazırız!"

¹⁹ Yosef onlara "Korkmayın" dedi. "Yani – ben Tanrı'nın yerini alabilir miyim? ²⁰ Belki siz bana kötülük etmeyi düşündünüz; ama Tanrı sonucunu iyi yaptı. [Tanrı'nın bunu] Büyük bir toplumu hayatta tutmak için yaptığı bugün gibi açık! ²¹ Dolayısıyla korkmayın. Hem sizin hem de çocuklarınızın ihtiyaçlarını ben karşılayacağım". [Yosef böylece] Onları yatıştırarak kalplerine konuştu.

²² Yosef Mısır'da kaldı – o ve babasının ailesi. Yosef'in yaşamı 110 yıl sürdü.

²³ Yosef, Efrayim'in torunlarını gördü; aynı zamanda Menafe'nin oğlu Mahir'in oğulları da Yosef'in kucagında doğdu.

Esav, Avraam ve Yitshak'la Tora öğrendiği için ödülü hak etmiştir. Fakat bu çalışmalar, sadece zihinsel bazda kalmış, hiçbir zaman onun benliğinin bir parçası olamamıştır. Tora'yı hiçbir zaman kalben öğrenmemiş, onu hiçbir zaman bir yaşam rehberi olarak kullanmamıştır. Bu nedenle, sadece başı mağaraya gömülmeyi hak etmiş, diğer organları ise dışarıda kalmıştır (Rabi Aaron Kotler).

15-21. Yosef, kardeşlerine güvence veriyor.

15. Yosef'in kardeşleri, babaları ölünce [bunun olası sonuçlarını] fark ettiler – Tam çeviriyle "babalarının öldüğünü gördüler". Kardeşler Yaakov'un ölümüyle birlikte, Yosef'in kendilerine karşı davranışlarının değiştiğini hissediler. Yaakov hayattayken, Yosef sıklıkla bütün aileyi yemeğe çağırıp, onları sıcak bir şekilde ağırlardı. Şimdi ise bunu yapmamaktadır. Kardeşler bundan yola çıkarak, Yosef'in kardeşlere sırf babasının onuruna olumlu davranmış olduğu, ancak şimdi buna artık gerek duymadığı ve eskiden beri içinde var olan kinini dışa vuracağı sonucuna varırlar. Onu sattıkları için kendilerinden mutlaka intikam alacaktır. Fakat düşünceleri ve korkuları yersizdir. Çünkü Yosef'in kardeşlerini davet etmemesinin sebebi başkadır. Geçmişte Yaakov, Yosef'in masanın başında oturmasında ısrar ettiği için bu herkesçe kabul edilmekteydi. Fakat şimdi Yaakov yoktur ve Yosef, Reuven ve Yeuda'nın önceliklerini almaktan rahatsızlık duymaktadır. Diğer yandan, bir yönetici olarak, yerini bırakmak da uygun olmayacaktır. Bu nedenle çözümü onları davet etmemekte bulur (Midraş – Tanhuma). Farklı bir açıklamaya göre ise, Yosef, Yaakov'un ölümüyle

birlikte, Mısır'daki eziyet döneminin her an başlama ihtimalini bilmektedir. Mısırlılar Yahudiler'in her hareketini, onların bir güç kazanma denemesi olarak yorumlayıp tahrik olabileceklerdir. Dolayısıyla, Mısırlılar'ın böyle şüphelere kapılmalarını önlemek için, Yosef ailesini evine davet etmeyi kesmiştir (Gur Arye).

Anne ve baba, ailenin odak noktasıdır. Onların yokluğunda kardeşlerin daha az görüşmeleri ve bunun sonucu olarak birbirlerinden kopmaları ne yazık ki doğaldır. Yaakov'un ölümünden sonra olan da bundan ibarettir. Fakat kardeşler bu durumu, daha kötü bir şeyin işareti olarak görmüşlerdir (Hirsch).

16. Söylenmesini emrettiler – Yosef'in tepkisinden korkan kardeşler, Yosef'in her zaman iyi geçindiği Bila'nın oğullarını göndererek, Yaakov'un bir talimatını kendisine bildirmelerini isterler. Ancak bu talimat hayalidir; Yosef'in herhangi bir şekilde intikam almayacağını bilen Yaakov'un böyle bir talimatı söz konusu değildir. Fakat Hahamlarımız'ın belirttiği gibi (*Talmud – Yevamot* 65b), barışı koruma uğruna pembe yalanlar söylenebilir (bkz. Bereşit 18:3 ačk.). Tora da bu sebeple, yalan olmasına karşın bu sözleri kaydetmektedir. Ulaklar mesajı ilettikten sonra, diğer kardeşler de Yosef'e gelip (p. 18) kendisinden merhamet dilemişlerdir (Raşi).

17. Kindarca davranışlarını ve günahlarını – İbranice *Peşa* ve *Het*. Tam anlamlarıyla, *Peşa*, bilerek ve isteyerek yapılan ciddi bir günahı belirtirken, *Het* ise bilmeden işlenen bir günahı – hatayı – ifade eder. Kardeşler her ikisini yap-

כֹּד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף

24

אֶל-אָחִיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקַד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהַעֲלֶה

אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם

לֵאמֹר וְלִיעֲקֹב: כֹּה וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בָּנָיו יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקַד 25

יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלֶתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִזֶּה: כֹּה וַיָּמָת 26

יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחְנֹטֵנוּ אֹתוֹ וַיִּשֶׂם בְּאֲרוֹן

בְּמִצְרַיִם: חֹזֶק

²⁴ Yosef kardeşlerine “Ben ölmek üzereyim” dedi. “Tanrı sizi mutlaka hatırdı tutacak ve sizi bu ülkeden, Avraam, Yitshak ve Yaakov’a [vereceğine dair] yemin etmiş olduğu ülkeye çıkaracak”.

²⁵ Yosef sonra Bene-Yisrael’e “Tanrı sizi mutlaka hatırdı tutacak; [o zaman] kemiklerimi buradan çıkaracaksınız” diyerek yemin ettirdi.

²⁶ Yosef 110 yaşında öldü. Onu mumyaladılar ve Mısır’da bir sandukaya yerleştirdiler.

oğulları, Moşe ile aynı dönemde yaşamışlar (Bamidbar 26:29) ve Tanrı’nın Mısır’dan çıkaracağına dair söz verdiği (15:16) dördüncü nesildirler. Çocukken, nesillerinin en büyük kişisi olan Yosef’i görmüşler ve Erets-Yisrael’e girilen döneme kadar yaşamışlardır.

24. Kurtuluş işaretleri. Yosef kardeşlerine [ya da “yakın aile çevresine”], Yaakov’un hayatının son anlarında kendisine verdiği, Kurtuluş’la ilgili gizli parolayı açıklamaktadır. Yaakov’un Kurtuluş zamanını açıklaması engellenmiştir. Ancak bir şey kesindir: Yahudiler’i Mısır’dan kurtaracak bir kurtarıcı bir gün mutlaka gelecektir. Yosef kardeşlerine “Tanrı sizi mutlaka hatırdı tutacak” (İbranice **Pakod Yifkod**; bkz. 21:1) demektedir. Aynı şekilde kurtarıcı da Bene-Yisrael’e Tanrı’nın “Sizi kesinlikle hatırdı tuttum” (İbranice **Pakod Pakadti**; Şemot 3:16) şeklindeki sözlerini iletecektir (Mizrahi).

Bu ifade, Tanrı’nın Halkı’nı “unutmuş” gibi görüldüğü uzun bir dönemin bitiminde, Bene-Yisrael’in, sanki Tanrı onları “hatırlamış” gibi Tanrı’nın Büyüklüğü’ne şahit olacaklarını anlatmaktadır. Bu “parola”, halkın liderlerine iletilmiştir ve Moşe gelip de bu kelimeleri açıkladığı zaman, onun gerçekten Tanrı’nın adına konuştuğunu anlamışlardır. Yüzeysel bir bakışla, bir şarlatanın da pekala gelip bu sözleri kullanarak liderliğe soyunabileceği düşünülebilir. Fakat aynı durum birçok kehanet için de söylenebilir. Gelecekle ilgili söylenen kehanetler, her şarta rağmen gerçekleşmiştir; bu da onlardan biridir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, “parolayı söyleyenin kurtarıcı olarak kabul edileceği” değil, aksine, “kurtarıcının bu parolayı kullanacağı”dır. Dudak ve dil ile çıkarılan sesleri normal şartlarda söyleyemediği bilinen Moşe Rabenu’nun (bkz. Şemot 4:10 açk.), gelip **Pakod Pakadti** gibi iki kelimeyi sorunsuz biçimde

söylemiş olması bile, bir işaret kabul edilebilir.

Sizi bu ülkeden ... çıkaracak – Yosef, bunu esas anlamıyla kullanmıştır. “Sadece gelecek nesiller değil, sizler de – kemikleriniz de, Mısır’dan çıkıp Ülke’ye gideceksiniz” (*Sehel Tov*).

25. Yosef, kardeşlerinin ve çocuklarının kendisini Erets-Yisrael’e götürüp gömmeye güçleri olmaya-çağını bilmektedir. Zira Paro ve adamları buna izin vermeyeceklerdir. Bu sebeple onlara yemin ettirmektedir: Ulusun esaretten kurtuluş zamanı gelip Mısır’ı terk ettiklerinde, kendisinden geriye kalanları da beraberlerinde götüreceklerdir. *Meşeh Hohma*, Yosef’in bu yemini kendi çocuklarına ettirmemesini, Menase kabilesinin yarısının Erets-Yisrael’de değil, Yarden’in doğu kıyısında yaşayacak olmalarıyla açıklar. Gelecekle ilgili bu gerçeği bilen Yosef, elbette Erets-Yisrael dışında gömülmeyi istememiştir.

Yosef sonuçta Şehem’de gömülmüştür (Yeoşua 24:32). Bunun nedeni ya Yaakov’un bu şehri Yosef’e kişisel bir armağan olarak vermesi (bkz. 48:22); ya da kardeş kabilelerin, Yosef’e karşı yapılan yanlış davranışı aynı yerde düzeltmek istemeleridir. Zira kardeşlerin Yosef’i sattıkları yer Şehem’dir (*Talmud – Sota* 13b).

26. Bereşit kitabı, bir teselliyle son bulmaktadır. Yosef’in tabutunun Mısır’da bulunması, halkın çekeceği uzun ve zorlu esaret boyunca, Yosef’in ruhunun onlarla birlikte olacağına işaret etmektedir. Atalar döneminin sonu, bir son değil, aksine yeni bir başlangıçtır. Gelecekteki “Koenler Krallığı”nın çekirdeği böylece kuvvetli bir şekilde oluşmuştur. Ve tüm zamanlar boyunca dayanıklılığını sürdürebilecek şekilde oluşmuş olan manevi kuvveti sayesinde, hem şimdi başlamak üzere olan acı ve ıstırap dönemini, hem de gelecekteki benzerlerini atlatmayı bilecektir (Rabi Munk).